

Diputació
Barcelona

La Gestió Local dels Nous Usos del Temps

13 de maig de 2010

La Gestió Local dels Nous Usos del Temps

Jornada

13 de maig de 2010

Jornada: La Gestió Local dels Nous Usos del Temps

INAUGURACIÓ

Imma Moraleda, diputada de l'Àrea d'Igualtat i Ciutadania de la Diputació de Barcelona

La jornada d'avui la volem dedicar a anar un pas més enllà del debat teòric i acadèmic. Pretenem veure quines polítiques estan emergint des de l'àmbit local per tal de donar resposta al conflicte que sovint se'ns planteja sobre l'ús i la gestió del temps en la nostra vida quotidiana. Les polítiques del temps són relativament noves donat que a casa nostra les primeres actuacions daten tot just dels anys 90 i la seva extensió no té lloc fins a principis del segle XXI. La seva aparició al segle XXI ha estat directament lligada a les que actuacions en el món local que han estat també molt vinculades a les regidories i als departaments de temps que han anat sorgint en els diferents ajuntaments del nostre país. Des de la Diputació de Barcelona vàrem iniciar aquest camí l'any 2005 amb la Xarxa de Ciutats i Pobles per als Nous Usos del Temps, una aposta que vam fer des de l'Àrea d'Igualtat i Ciutadania, que poc a poc es va consolidant i que volem treballar amb la finalitat d'adequar l'altaveu d'aquestes polítiques i donar suport als municipis per a la seva implementació i també per a la seva consolidació.

Tal i com ens explicarà a continuació la Doctora María Ángeles Duran, els usos del temps suposen un nou repte per als poders públics i especialment per a les administracions locals. És des d'aquest àmbit de govern, des de l'àmbit local, des d'on hem de vetllar per garantir la qualitat de vida dels ciutadans i de les ciutadanes i ahora és on les dificultats de conciliació dels diferents temps adopten la seva màxima expressió. Perquè als pobles i a les ciutats, independentment de la seva mida, és on les persones desenvolupem la nostra vida quotidiana, i és en la gestió d'aquesta on la desincronització es fa més evident. Amb això volem dir que des de les polítiques del temps hem de treballar en tots els àmbits que afecten la nostra gestió quotidiana del temps, per exemple, la igualtat d'oportunitats, la revisió dels serveis que s'ofereixen a la ciutadania, els usos dels espais públics i també els usos que es fan dels

equipaments, la intervenció en la planificació de l'espai urbà, el foment de la mobilitat sostenible, i en definitiva, l'impuls de nous sistemes de gestió del temps més eficients.

Ara bé, hem d'incidir en primer lloc en els eixos que generen major desigualtat com són les relacions de gènere i també la desigualtat que existeix encara en la càrrega de treball entre homes i dones, l'edat o el cicle de vida, l'origen o la capacitat socioeconòmica entre d'altres. Per tant, ens hem d'esmerçar a trobar, a dissenyar i posteriorment a aplicar polítiques innovadores amb una marcada vocació transversal perquè incideixen en diverses àrees municipals. A hores d'ara podem afirmar que tota política pública pot tenir una relectura en clau de temps (les polítiques d'urbanisme, de transport públic, de mercat de treball, de serveis socials,...). La senyora Laura Balbo en el seu discurs de cloenda de la jornada europea que vam celebrar a Barcelona a inicis de l'any passat parlava del "patchwork" dels temps. Crec que és un bon exemple per il·lustrar a què fem referència quan parlem d'una mirada transversal, que requereix, per cert, d'una actuació integral.

Així mateix, les actuacions en l'àmbit dels usos del temps no s'han de reduir a entorns de caràcter urbà o metropolità donat que el conflicte temporal també és present en els municipis més petits o en els municipis que tenen caràcter rural. Segurament hi ha altres factors que condicionen la gestió del temps però també existeix aquesta desincronització en els municipis petits. Per tant, nosaltres des de la Diputació de Barcelona, en el darrer any, hem encetat una línia de treball per traspasar aquesta frontera en favor dels models territorials i de desenvolupament territorial especialment més respectuosos amb el temps de les persones. En ambdues realitats territorials, en els municipis grans i en els petits, ens enfrontem amb el repte de dissenyar unes polítiques que donin resposta a les necessitats de la població resident però també a la necessitat d'acollir la que hi està de trànsit per raó de feina, per raó d'oci o per raó de fer gestions més personals. En conseqüència, la nostra intervenció requereix també de nous sistemes de govern, més receptius a les necessitats de la ciutadania; així doncs, necessita també d'instruments de diàleg i de concertació amb els agents diversos que interaccionen en les nostres ciutats.

Hem de buscar espais d'apropament entre el que són les necessitats i la possibilitat que tenim nosaltres de dissenyar polítiques públiques que donin resposta a aquestes necessitats. Per tant, necessitem treballar conjuntament per establir les bases d'un

nou model de societat més respectuós amb les necessitats de la ciutadania i que tingui més present l'escala humana de les diferents problemàtiques que hem de resoldre en la nostra societat.

Les polítiques d'usos del temps són polítiques de transformació social i amb la jornada d'avui volem reflexionar sobre aquest canvi social. En primer lloc, la conferència inaugural ens servirà de ponència marc o de punt de partida. Després, i aprofitant que enguany se celebren 10 anys de l'aprovació de la Llei Turco repassarem la incidència que ha tingut aquesta llei per al desenvolupament d'actuacions, pel fet de disposar en el terreny jurídic d'un instrument que ha acompanyat aquestes polítiques a l'Estat italià. Alhora que també mirarem quina ha estat la seva transposició a l'escenari català, és a dir, com en aquest món global els instruments legals que altres països dissenyen acaben arribant a tot arreu.

Ens interessa també, i per tant hem programat una taula d'experiències, conèixer que s'està fent a altres ciutats del nostre entorn europeu: a Torí, a Rennes i també quina és l'actuació que està portant endavant el govern basc a través d'Emakunde en aquesta matèria. Després us presentarem els resultats d'un estudi que hem estat treballant al llarg de mesos sobre l'ús social del temps a la província de Barcelona i que ha portat endavant l'Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona. I per acabar, des de la Generalitat de Catalunya ens vindran a explicar el Pla Estratègic d'Usos del Temps i Gestió del Temps a la Vida Quotidiana i les línies i propostes d'actuació que se'n desprenen, política que té encarregada la Secretaria de Polítiques de Família.

Comencem la jornada d'avui amb la ponència de la Doctora María Ángeles Duran, una referent per a nosaltres i per a tota aquella persona que vulgui iniciar-se en l'àmbit dels usos del temps. A més a més, disposa d'una gran capacitat per a explicar fenòmens molt complexos de forma molt comprensible, cosa que ens demostra que sap molt bé de què està parlant perquè són temes que ha treballat molt profundament. El seu llibre *El valor del temps* és un bon exemple de com un fenomen extremadament complex de gestionar pot explicar-se de forma senzilla perquè tothom ho entengui.

María Ángeles Duran dirigeix el grup d'investigació Tiempo y Sociedad del Consejo Superior de Investigaciones Científicas (CSIC). Ha estat professora visitant a la Universitat de Michigan, també a Rio de Janeiro, a Cambridge i en altres universitats i

instituts de renom. És autora d'un centenar llarg de publicacions sobre el temps i l'espai, sobre la sociologia de la salut que tant té a veure amb com es gestiona el temps i sobre la situació social de la dona. És l'expresidenta de la Federació Espanyola de Sociologia i d'altres organismes internacionals.

CONFERÈNCIA INAUGURAL: ELS NOUS USOS DEL TEMPS: UN NOU ÀMBIT DE POLÍTICA PÚBLICA LOCAL

María Ángeles Durán, doctora en Ciències Polítiques i Econòmiques. Catedràtica de Sociologia. Professora d'investigació al Centro Superior de Investigaciones Científicas (CSIC)

Cuando me llegó la invitación para esta jornada reflexioné sobre qué podría ser lo más interesante para esta audiencia. Aunque agradezco mucho a Imma Moraleda que haya hecho referencia al libro *El valor del tiempo*, cuando se está trabajando constantemente se tiene mucha debilidad por lo último que se ha hecho, y *El valor del tiempo* ya es lo penúltimo. De todas formas, sigue siendo un libro que he escrito con mucho cariño y sobre todo para personas que no sean profesionales de la materia y, por tanto, me refiero a este libro como una reflexión general sobre el tiempo en la vida cotidiana, desde el tiempo del trabajo, pasando por el tiempo de engendrar y parir, hasta el tiempo de la diversión. Hoy quería ceñirme más al último de mis trabajos, que es más técnico, pero estoy segura de que para esta audiencia es adecuado: es un libro que hemos escrito Jesús Rogero y yo, publicado por el Centro de Investigaciones Sociológicas y que se llama *La investigación sobre el uso del tiempo*. Sobre todo me voy a referir al último capítulo, porque creo que es el que mejor encaja con lo que nos reúne hoy aquí, que es la conexión entre el uso del tiempo y las políticas públicas. Si todos los aspectos de la vida tienen que ver con las políticas públicas, creo que con las locales hay dos aspectos que tienen mayor vinculación todavía, que son los que se refieren al uso del espacio y al uso del tiempo. Si algo tiene que tomarse como un objetivo a nivel local es el uso del espacio, y éste es inseparable del uso del tiempo. Por tanto, creo que es muy pertinente que las políticas, y también la investigación, sobre el uso del espacio y del tiempo tengan un referente territorial y además un referente local.

Decía Imma Moraleda que vivimos nuevos tiempos. Supongo que desde los más antiguos, desde los que iban con una cachiporra y un traje de pieles, todos pensaron que estaban viviendo nuevos tiempos, pero nosotros tenemos una sensación muy acusada de que vivimos nuevos tiempos y necesitamos nuevas políticas.

En el resumen señalaba cuáles son los puntos que a mi modo de ver convierten esta época en una época nueva en relación con el uso del tiempo. El primero de todos es el cambio en la esperanza de vida, que aparentemente es un cambio muy lejano en el tiempo, pero que en realidad no está nada lejos. ¿Qué ha pasado con la esperanza de vida? Pues en muy poco tiempo, en un siglo, casi hemos duplicado la esperanza media de vida. Eso significa que si un niño hace cien años nacía con una esperanza de vida de cincuenta y tantos años, los niños que están naciendo en esta última década en España nacen con una esperanza de vida de cien años. Eso nos cambia completamente, y ya están los gerontólogos y los especialistas en biología haciendo cálculos, a un plazo no muy largo, de 130 años de esperanza media de vida. Y los que están haciendo cálculos no a corto plazo, que no son especulaciones sino horizontes posibles, y supongo que os va a asombrar la cifra, se está pensando que es posible una esperanza de vida de 500 años. Desde luego no se puede pensar, no se puede planificar igual una sociedad en la que se vive 30 años, que una en la que se vive 55, que una en la que se vive 100, que una en la que se vive 130, que ya va a llegar pronto, o incluso, si la investigación médica se dirige a las partes de nuestro cuerpo que no son longevas, podríamos empezar a pensar en sociedades de 500 años.

¿Qué es lo que nos impacta en el uso del tiempo cuando pasamos de vivir, sólo en un siglo, de 55 a casi 100 años? La primera consecuencia es que tenemos menos hijos, porque no necesitamos tener tantos si vamos a vivir tantísimo tiempo, incluso se convierte en algo inviable. Se puede tener muchos hijos cuando sabes que te mueres pronto y ocupas poco el espacio. Tradicionalmente, los seres humanos pasábamos por el espacio a toda velocidad, porque llegábamos, nos estábamos un rato y nos íbamos. Ahora llegamos y nos quedamos durante mucho tiempo; el espacio lo compactamos, lo usamos mucho, y el tiempo igual. Eso significa que tenemos que cambiar las maneras de organizarnos, y tiene consecuencias sobre la natalidad, que se reduce. ¿A qué afecta eso? A todas las políticas de relación con la infancia, por ejemplo. Actualmente, en Barcelona, España y Europa, no podemos pensar en una organización igual a la de las sociedades tradicionales, donde hay tantísimos niños. Todavía hay sitios donde la media de hijos ideales es 12, y donde la real es de 8 hijos, pero lo que no hay duda es que estos países son minoría, cambian a toda velocidad y suelen estar asociados a regímenes muy autoritarios y conservadores. En mi próximo libro, que se llama *El trabajo no remunerado en la economía global*, aparecerán todas las cifras de Naciones Unidas sobre número ideal y real de hijos, y algunas reflexiones

sobre lo que eso significa en términos de trabajo no remunerado y de uso del tiempo.

Si hay menos niños por año en proporción al total de la gente que está viviendo, también hay muchísimo menos tiempo de trabajo remunerado en comparación a los años que vive el conjunto de la población. Imaginad que tenéis delante un mapa del tiempo que dedicamos a trabajar remuneradamente y os encontraréis con que buena parte de la población, sobre todo la más educada, la que consigue estudios universitarios, se incorpora al mercado de trabajo a partir de los 25 y muchos cerca de los 30; pero después están en el mercado de trabajo nada más hasta los 65, teóricamente, o en muchos casos hasta los 55 o 60 años por jubilaciones anticipadas. Actualmente, la edad media de jubilación en España es de 62 años. Si solamente se trabaja entre los 25 y los 62 o, vamos a ponerlo más sencillo, supongamos que entre 22 y 62, solamente se realizan 40 años de trabajo remunerado. Pero ¿a qué edad se mueren esos que se han jubilado con 62? Los que llegan a los 62 ya viven más que la media, o sea, que esos se van a morir con 92, aproximadamente. Imaginemos pues cómo distribuimos el tiempo: hasta los 22 sin trabajar y formándonos, de los 22 a los 62 trabajando con o sin empleo, y en último lugar de los 62 a los 92 viviendo de las rentas post-laborales.

¿Qué tipo de sociedad tenemos que crear para que el tiempo se distribuya de esta manera? Pues en políticas nacionales e internacionales, ya nos podemos ir preparando para que las edades de jubilación se alarguen. La única posibilidad de mantener una sociedad que empieza a trabajar con 22 y se jubila con 62 es que haya una productividad extraordinaria en el trabajo, que haya una especie de nueva revolución industrial-servicial, o no tenemos capacidad como para acumular tanta renta que después sea repartible y que nos permita vivir bien entre los 62 y los 92. Eso sólo sería posible si no tuviéramos competencia con los países del Tercer Mundo, porque allí no se jubilan a esa edad, ni empiezan a trabajar a esa edad, ni trabajan las horas que nosotros trabajamos. O nosotros tenemos una tecnología que nos permita competir en unas condiciones sumamente ventajosas o no se va a poder mantener esta organización, así que nos guste o no nos guste, las edades de la jubilación van a cambiar; se van a retrasar y se van a acomodar, ya que cuando se puso la edad de jubilación en los 65 años, la media de esperanza de vida era de 67, y ahora la media son 87, pero los que llegan a 65 mueren a los 90 y tantos. Este cambio en la edad de jubilación deberá afrontarse mediante políticas locales, nacionales e internacionales.

Ahora nos encontramos con una proporción importante de la población en época post-laboral. Suponiendo que hayan sido alguna vez laborales – que parte de la población, especialmente mujeres, no lo han sido – la sociedad tiene que inventar un uso del tiempo en el que el rasgo dominante no sea el empleo. Actualmente, tenemos tanto tiempo de post-laboral como de laboral. La verdad es que los que escriben en los periódicos, los que hablan en la televisión, los que venimos a dar conferencias, los que están en el Congreso de Diputados, en el gobierno local... suelen estar comprendidos en ese margen de edad, entre los 22 y los 62; entonces todos proyectan la idea de que todo el mundo está en activo, y no es así: gran parte de la población, más o menos un tercio, están fuera del mercado de trabajo y hay que inventarles una distribución del tiempo acorde con ello.

Eso quiere decir, primero, que son un recurso fantástico para que hagan gratis lo que los demás no hacen gratis, porque están demasiado ocupados ganando dinero para después pagar su época post-laboral y para pagarles a otros la época pre-laboral. Un detalle: si las abuelas en España dejaran de hacer el trabajo que hacen y se lo traspasasen a la Seguridad Social (el cuidado de los dementes, el cuidado del que se ha roto la pierna, el cuidado del que está con alzheimer o con la cadera rota, es decir, todos los problemas asociados con la enfermedad y especialmente con la enfermedad de larga duración degenerativa), ¿qué pasaría con los impuestos? Probablemente, del 43% de marginal en el IRPF tendríamos que pasar a un 60 o un 70%. Así de sencillo, porque estaríamos convirtiendo el trabajo no remunerado en trabajo remunerado, y alguien tendría que pagarlo. La sociedad española, y desde luego la italiana y la francesa, por citar dos analistas que van a hablar después, basa en gran parte su bienestar en tener unos impuestos relativamente bajos y, sin embargo, tener una oferta de tiempo gratuito relativamente alta, que la hacen, y no es casualidad, mujeres que nunca estuvieron incorporadas al mercado de trabajo.

¿Y qué sucede con la población acostumbrada a que su definición casi de persona, su mayor fuente de derechos, a parte de los estrictamente ciudadanos, le venga dada de su condición laboral, y que sin embargo tienen unos 30 años de vida post-laboral? Tenemos que inventarnos unos usos del tiempo. Partamos del siguiente perfil: una persona, sobre todo un hombre, que ha trabajado supongamos desde los 22 años a los 62. Y al día siguiente de cumplir los 62, o los 65, o los 70, se acaba su vida laboral y tiene que encontrar una nueva definición de sí mismo. Entre otras cosas, se

encuentra con que abre por la mañana la ventana y le quedan 24 horas vacías que tendrá que aprender a llenar. Esto afecta sobre todo a los varones, a las mujeres no tanto. ¿Por qué? Porque no nos jubilamos nunca: muchas mujeres trabajan muchísimo más después de jubilarse que antes porque el resto de la familia necesita un apoyo que no puede pagar a precios de mercado (cuidado de los nietos, de los enfermos...). Además, muchas mujeres de mi generación en adelante nunca aprendieron a cocinar bien, no han sido buenas amas de casa, y de repente aprenden lo que es la delicia de una buena cocina y se convierten en expertas. Algunas, además, descubren también el tiempo para aquello que nunca lo habían tenido antes: para ir a bailar, para ir a ver museos, para aprender chino, para hacer tai-chi... Hay que inventar usos del tiempo para ese enorme lapso que es el tiempo post-laboral. Ya se están produciendo cambios: por ejemplo, ahora te vas a un pueblo chico y te encuentras con una colección de señores y señoras con una edad respetable que van haciendo en autobús el tour de los pueblecitos de alrededor. Ésta es una vida nueva que antes no había y hay que inventársela.

¿Qué significa que vivamos tantos años? En principio es una suerte, pero una consecuencia no deseada de que vivamos tanto tiempo es que aumenta el número de años que vivimos mal. Tenemos que invertir muchos recursos para cuidar a los que viven mal por razones de edad. A mí se me ponen los pelos como escarpas cuando mis compañeros me dicen: la esperanza de vida ahora es de 100 años, dentro de no mucho tiempo, de 130, y posiblemente en el futuro, de 500. Y mi pregunta siempre es la misma: ¿con qué calidad de vida? Porque las mujeres vivimos 3 ó 4 años más que los hombres, y no es que los vivas de joven, si no de los 90 a los 94, por ejemplo. Parte de las consecuencias indeseadas del aumento de la esperanza de vida es sencillamente que aumenta el tiempo de enfermedad y aumenta el tiempo de dependencia.

Todo aquel que haya leído las declaraciones en el Congreso de ayer habrá escuchado que se reduce el dinero para la dependencia. Claro, es que la dependencia es muy cara: que se lo digan a cualquier alcalde de pueblo que quiera hacer un centro de mayores. Hay que construirlo pero luego hay que tenerlo abierto; que cuesta mucho más dinero mantenerlo abierto y llenarlo de actividad que simplemente cortar la cinta el día de la inauguración. Tenemos que contar con mucho dinero y sobre todo mucho esfuerzo, mucha coordinación, muchos recursos, mucha prioridad para atender a las

personas dependientes. Y tenemos que saber que cuanto más vivimos, más personas dependientes tenemos y lo son durante más años. Respecto a las mujeres, contaré el chiste que cuento siempre: los hombres españoles, catalanes, italianos, franceses y de los alrededores se mueren guapos, ricos y felices. Se mueren guapos, porque se mueren más pronto y no les da tiempo a estropearse. Se mueren ricos porque han tenido la prudencia de vender el tiempo en lugar de regalarlo o no se lo han robado. Y sobre todo, se mueren felices porque están siempre acompañados. A la inversa, las mujeres nos morimos más estropeadas, más pobres y sobre todo sin el compañero del alma: por ley estadística, entre que los hombres se mueren más jóvenes y que las mujeres nos casamos con hombres más viejos que nosotras, el resultado es que, incluso sin tener en cuenta los divorcios, todas las aquí presentes nos toca por estadística estar 10 años de nuestra vida sin compartir con varón.

Las políticas públicas, incluidas las locales, tienen que tener en cuenta cuando están pensando cómo atender a las personas mayores y dependientes, que en general se debe diferenciar el caso de los hombres del de las mujeres. Los hombres están medio cuidados por pura protección estadística, porque tienen al lado a su mujer. Pero cuando se trata de mujeres, se tiene que prever el doble de dinero, porque las mujeres, estadísticamente hablando, no están atendidas por lo menos por el compañero, aunque puede que lo estén por el hijo, por la hija, por las amigas... Las mujeres no son tontas y ya tienen cuidado de hacerse redes que las protejan. Además suelen ser cariñosas, afectivas, generosas, lo que les ha dado un plus de afectividad colectiva y de correspondencia a más largo plazo. Pero hay que tener presente esta diferenciación. Vi unos estudios de cuántos cuidadores potenciales había en Francia por varón y cuántos por mujer, demográficamente hablando, y me parece que era casi un 40% menos la disponibilidad potencial, no digamos ya social, en el caso de las mujeres, porque las mujeres están entrenadas para cuidar y los hombres no. Aun suponiendo que cuidaran por igual hombres y mujeres, la disponibilidad de cuidadores potenciales para cuidar a mujeres de edad avanzada es bastante más baja que para cuidar a hombres.

Por supuesto, durante el largo periodo post-laboral da tiempo a seguir trabajando, a trabajar bajo cuerda, a estudiar, a divertirse, a enamorarse, incluso a volver a tener hijos, especialmente para los varones. Y con la nueva tecnología, hasta pueden tener hijos las mujeres de 90 años. Los hombres pueden tener hijos hasta muy tarde, las

mujeres no tanto, pero esto cambiará con la nueva tecnología. Es la revolución de las relaciones intergeneracionales, porque imaginen lo que hace un óvulo que esté guardado durante bastantes años y que después se ha implantado en una mujer que a su vez ha recibido un útero implantado. O probablemente lo que va a evolucionar son nuevas instalaciones, algo así como la sala de neonatos pero a lo grande, donde las máquinas van a ser capaces de hacerse cargo de gran parte de la continuidad de las gestaciones. Leí hace tiempo la historia de una mujer que había llevado en la axila un feto durante bastante tiempo, hasta que finalmente interrumpieron el experimento. Sencillamente, una vez que el feto está en marcha puede ser alimentado con sangre sacada de cualquier otro sitio del cuerpo, y también puede estar en una máquina, evidentemente. El otro día había un record en los periódicos porque habían sacado adelante una gestación en el quinto mes nada más sin daños. Es un mundo que nos asusta pero es el mundo del futuro, tendremos reparos éticos de muchos tipos pero la ciencia no se va a parar, y el tiempo de la gestación es un tiempo que ya ha empezado a cambiar. En España tenemos un 28% de embarazos que ya no llegan a término en su sentido natural porque se hace una cesárea, se hace por el bien del feto y por el bien de la madre, y a veces por la comodidad del médico, de todo hay. Pero empezando por salvar vidas, continuando por enfermedades, continuando por evitar un dolor, una incomodidad... la gestación va a cambiar. En el libro *El valor del tiempo*, el último capítulo se llama *El año que las mujeres dejaron de ser vivíparas* y hay que pensar, aunque a muy largo plazo, en una sociedad en que probablemente las mujeres no serán vivíparas, con que los tiempos de la maternidad, que implica los tiempos de las mujeres en el trabajo, van a cambiar, pero es a muy largo plazo y no quiero ir tan lejos.

El segundo gran tema (el primero era el cambio en la esperanza de vida por la mezcla de tecnología, mejores condiciones de vida, etc.) es la incorporación de las mujeres al empleo. Las mujeres han trabajado siempre, pero en las proporciones que ahora están empleadas no lo habían hecho nunca. Estamos en el empleo, además queremos estar en el empleo, y además todas las encuestas europeas dicen que también los varones, no sólo las mujeres prefieren un modelo de vida en que la mujer esté al menos parcialmente y al menos durante buena parte de su vida incorporada al empleo. ¿Qué significa esto en términos del uso del tiempo? Significa transporte y desplazamientos, significa formación previa, significa formación continuada, significa que en casa no hay nadie... ¿Quién nos escribe cartas a casa ahora? Sólo Hacienda y el banco. Pero si

está descansando todo en que en casa hay alguien, que pasa por ejemplo con el servicio de lectura del gas, con el contador del agua, con los que vienen a reparar no sé que, a distribuir el butano, esto hay que cambiarlo todo. Pero ¿qué sucede con los niños que salen a una cierta hora del colegio?, ¿qué sucede cuando se te enferma la madre? ¿qué sucede cuando la mujer o el marido o el amigo o la amiga o quien sea se rompe de repente esquiando un peroné? No tenemos previsto nada de esto y esto hay que resolverlo.

La cuestión de los tiempos de desplazamiento nos lleva inmediatamente al tema de los horarios. ¿Cuáles son las mejores organizaciones del tiempo en la ciudad? ¿Todos en la misma hora a todo, o al revés, los horarios más distintos posibles? Si vosotros fuerais los dueños de un local aquí al lado, un sitio maravilloso y carísimo en Barcelona, ¿qué preferiríais para vuestro local? Tenerlo abierto 4 horas al día y nada más de lunes a viernes, o tenerlo abierto 24 horas de lunes a lunes... Yo creo que antes o después todo el mundo quiere que su local esté abierto 24 horas, 365 días al año porque le saca más rendimiento. Pero si para sacarle rendimiento al local hace falta además del capital, personal, esto produce una mezcla un poco difícil de gestionar. ¿Cuál es el mejor horario para el personal que pone en rendimiento el local con el capital? ¿Venimos todo el mundo de 8 a 3? Pues eso tiene muchas ventajas porque se supone que todo el mundo está libre para hacer otras cosas entre las 3 y las 8. Pero en la práctica, ¿qué significa si todo el mundo tiene los mismos horarios? Que hay un atasco impresionante a las 8 y a las 3, y en lugar de tardar media hora tardas 2 horas a llegar al sitio que sea, tienes que hacer los puentes el doble de grandes, los túneles el doble de grandes, los aparcamientos también... Todo tendría que multiplicarse, total para estar a pleno rendimiento durante una hora, mientras que si cada cual tiene un horario distinto muy flexible, puedes tener unas infraestructuras mucho más pequeñas porque no se te hacen las horas punta de la misma manera.

Tenemos malos horarios: hay por ahí en marcha campañas para su racionalización, porque se supone que en España tenemos los peores horarios del mundo. Estamos trabajando a todas horas, rendimos poco, tenemos poco tiempo para la vida familiar. Yo creo que es un poco exagerado todo esto que se dice de que tenemos unos horarios tan malos. Para empezar, las encuestas dicen que a la gente le gusta su horario mayoritariamente. Se han hecho encuestas por la Comisión de Racionalización de Horarios, y resulta que la gente dice que están estupendamente los horarios de los

suecos pero que en principio quieren seguir con los suyos. La mayoría de la gente, no todo el mundo, dice que prefiere el horario que tenemos aquí, no tan temprano, con parte del trabajo desplazado a la tarde, con una comida un poco más importante a mediodía, aunque desde luego nuestra comida ya no es lo que era. ¿Qué horario queremos? De hecho, me han encargado un estudio sobre qué pasaría si se cambiaran los horarios, entonces como no podríamos resistir sin desmayarnos, habría que hacer una pequeña pausa a pesar de todo. Como los picos de la productividad, si se cambian los horarios, se cambiarían también pero volvería a haber zonas de menos productividad, he calculado cuánto ganaríamos si se suprimiera la pausa de mediodía, etc. Realmente, no hay tanta diferencia. A parte de la población le afectaría de una manera distinta que a otra y, desde luego, lo que no se podría es cambiar sólo para unos sin cambiarlo para otros. Dicho de otra manera, si cambias los horarios de los colegios, por ejemplo, y no cambias los de los padres y madres, estás generando un problema social enorme; y si cambias los de los padres y madres y los de los colegios no, también. O sea, lo que quiero señalar es que tienen que ser políticas de conjunto, no se puede tocar aquí porque entonces se rompe allá.

Yo creo que lo mejor son horarios relativamente flexibles. Este tipo de horarios – por ejemplo, en el centro donde yo trabajo los tenemos – tienen algunos costes que también hay que tener en cuenta: la calefacción tiene que estar más horas funcionando, el personal de guardia, de mantenimiento y de portería tiene que estar más tiempo trabajando... ¿Y el horario por turnos, y el horario partido, y trabajar en domingo? Pues casi la décima parte de los trabajadores en España trabajan en fin de semana; aunque nos creemos que eso ya no existe, hay bastante gente que trabaja en domingo. Pero en un país con mucho turismo y con mucho desarrollo del sector servicios, ¿se puede no trabajar en domingo? No, no se puede. Porque si tenemos un sector sanitario desarrollado te tienen que atender en urgencias como mínimo y, por otra parte, si hay muchas colas en quirófano hay que estar usando los quirófanos en sábado y en domingo, no va a haber otro remedio. Si tenemos desarrollado el sistema educativo, toda la gente que trabaja necesita precisamente educación fuera de horas laborales, hay que tenerlo previsto. Ahora ya se hace mucho: visitas a museos, complementos educativos y formativos, se están haciendo en sábado y en domingo.

¿Y por la noche se tiene que parar la ciudad? ¿O tenemos que abrir por la noche como si fuera parte del día? Los trabajadores que trabajan de noche se quejan de que

tienen muchas dificultades sociales, pero al mismo tiempo la ciudad necesita que haya trabajadores por la noche. ¿Quién no ha notado esa sensación de angustia horrible que es necesitar una farmacia de guardia y que no esté abierta ninguna? A la primera farmacia que abrió 24 horas en Madrid, le pusieron no sé cuantas denuncias, los propios farmacéuticos estaban furiosos, pero finalmente no se le castigó. Al revés, muchas copiaron el modelo y hubo un movimiento masivo de apoyo. Me he encontrado en la situación de no tener coche un día a las 3 de la mañana, con el niño enfermo, venir el médico y decirte que le des amoxicilina, pero el médico no te deja la medicina, te deja la receta. Entonces vete dejando un niño en casa, que a lo mejor no hay ningún adulto más, y aunque lo haya uno se queda con el niño y el otro se va a comprar antibióticos, vas a una farmacia y está cerrada, tienes que ir a la otra y a lo mejor está lejos y no lo conoces... Al final están abriendo las farmacias por la noche.

Así pues, la incorporación de las mujeres al empleo ha cambiado completamente los usos del tiempo, porque no está parte de la población haciendo servicios en los hogares y, al mismo tiempo, las mujeres necesitan comprar y hacer todos los servicios que hacían durante el día en horarios distintos. Las grandes superficies comerciales se forran, ¿por qué en gran parte? Porque cierra a las 10, y todas las mujeres y hombres que trabajan ¿a qué hora compran? Compran a partir de las 7 de la tarde, que es la hora en que está cerrado el comercio tradicional, y compran en sábado y en domingo por la misma razón.

Y el otro gran cambio es la llegada masiva a Europa de población inmigrante que tiene criterios y relaciones simbólicas con el tiempo distintas de las tradicionales del país. En los alrededores de París, yo he visto distritos, por Saint-Denis por ejemplo, donde la población musulmana es mayoritaria y los días de asueto, los días de compra y los días de oración están ajustados a una manera diferente de relacionarse con el tiempo. En Madrid ya se nota en muchos barrios los nuevos usos del tiempo, y se notan en el sentido de la puntualidad o de la impuntualidad, y se nota en a qué se quiere dedicar el tiempo.

Finalmente, me referiré al último capítulo del libro *La investigación sobre el uso del tiempo*, que se llama *Los derechos constitucionalmente protegidos y los indicadores del uso del tiempo*. Se trata de una lectura de la Constitución Española de 1978 en clave de indicadores de uso del tiempo, que creo que es muy útil de hacer con

cualquier legislación en cualquier lugar. Por ejemplo, empezando con el artículo 1.1 de la Constitución, se dice que “El Estado propugna como valores de su ordenamiento jurídico la libertad, la justicia, la igualdad y el pluralismo político”. Aquí se han añadido todos los indicadores de uso del tiempo para ponerle cifras a cómo se ejecuta la libertad, la justicia y la igualdad en la utilización del tiempo. En el artículo 9.2, de cómo debe hacerse no sólo a nivel de individuos sino a nivel de colectivos. En el artículo 10, sobre cómo el respeto a los derechos de los demás y el libre desarrollo de la personalidad tiene que ser promovido desde el Estado, desde las Autoridades Públicas. Bien, el respeto a la personalidad del otro implica no robarle su tiempo, el respeto al desarrollo de su personalidad significa darle tiempo para las actividades que considera que van en relación con este desarrollo. En la página 141 tenéis el resumen de cuánto tiempo dedican hombres y mujeres al trabajo pagado, al descanso, al cuidado propio, a las actividades domésticas, etc. Por supuesto, los hombres dedican un poco más de tiempo al descanso, un poco más de tiempo para sí mismos, mucho más tiempo al trabajo pagado y mucho menos tiempo al trabajo no pagado.

El artículo 33 de la Constitución, por ejemplo, dice: “Nadie podrá ser privado de sus bienes y derechos si no por causa justificada de utilidad jurídica o interés social, etc.”. El tiempo que es expropiado, sobre todo a tantas mujeres, quieran o no quieran, es un bien, igual que si te expropiaran un piso. ¿Qué más da que te expropien un piso o que te expropien tu tiempo? Si tienes que hacer aquello que no querrías hacer, si nadie hace aquello que es imprescindible hacer y como los demás no lo quieren hacer tú lo acabas haciendo, esto es una forma de expropiación y debiera asimilarse legalmente a cualquier otro tipo de expropiación. En relación con el trabajo, por ejemplo, el artículo 35 dice: “Todos los españoles tienen el deber de trabajar y el derecho al trabajo, a la libre elección de profesión u oficio, a la promoción a través del trabajo, a la remuneración, etc”. Y si uno no tiene tiempo para hacer los cursos de promoción y eso le impide ascender en su trabajo, ¿eso no es una expropiación, no va en contra del artículo 35?

El Estatuto de los Trabajadores se refiere nada más a los asalariados, pero ¿qué sucede con los que trabajan pero no como asalariados? Por ejemplo, en cuanto a las condiciones de trabajo, todos los convenios colectivos hacen un tratamiento específico de la no acumulación de tareas. En cambio, el trabajo en casa es un trabajo típico de acumulación de tareas. Por otro lado, en los países europeos hay una preocupación

por reducir los accidentes laborales. Pero da la pequeña casualidad de que la mitad de los accidentes se producen en el ámbito doméstico, pero al no ser un trabajo remunerado no recibe la misma protección. Esto no debería ser así, porque la mayor parte de la población pasa la mayor parte de su tiempo en casa, ya sea descansando, pasándolo bien o viendo la tele, pero también trabajando, y los accidentes que se produzcan entonces son accidentes de trabajo. Si te quemas con la lejía, si se te cae encima un poco de agua hirviendo... todos estos casos son accidentes de trabajo, aunque no sea un trabajo remunerado.

Ahora me referiré al derecho al cuidado de la salud, que como sabrán es mi tema favorito, sobre el cual escribí ese libro que se llama *Los costes invisibles de la enfermedad*. Les ofrezco sólo una cifra: nuestros cálculos son que en España, de cada 100 horas que se dedican al cuidado de la salud, 12 horas las realizan los trabajadores asalariados del sector sanitario y 88, cuidadores no remunerados. Imaginen cuál es la desproporción. Es decir, del tiempo necesario para mantener el nivel de salud actual, el 88% es gratuito, parte del cual lo dedicamos a nosotros mismos, pero otra parte importante se dedica a terceras personas que lo necesitan. Si tan solo un 10% del cuidado de los dependientes y de los enfermos en sus hogares fuera asumido por la Seguridad Social, el coste en salarios aumentaría un 70%, lo que significaría una subida de impuestos del orden del 15%.

En cuanto a las relaciones familiares, el artículo 39 de la Constitución dice que los padres tienen el deber de prestar a sus hijos asistencia de todo orden. Esto implica una gran inversión de tiempo; de hecho, mucho de lo que después será de los hijos depende del tiempo que se les haya dedicado. No obstante, ésta es una responsabilidad del padre y de la madre, no sólo de ésta última.

No les hablaré ya del tiempo de transporte, del tiempo para la cultura, etc., porque eso lo dejo a las siguientes ponencias de aquellas personas que están trabajando en mejorar la distribución del tiempo, para que de verdad sea un tiempo libremente elegido que se dedica con justicia y en igualdad.

Pregunta 1

¿El tiempo es gratis?

Resposta 1

El tiempo es un recurso muy escaso y es susceptible de diversos usos. En ese sentido, está sometido a unas leyes de intercambio; así que no es gratis.

Pregunta 1 (2a part)

¿Podríamos decir que el tiempo es oro?

Resposta 1 (2a part)

Lo han dicho otros ya hace mucho tiempo.

Pregunta 2

Parece evidente que en las relaciones de género es muy importante el tema de la expropiación del tiempo y vemos que gran parte de la riqueza que se crea, en la que yo estoy incluyendo el tiempo, la generamos las mujeres o lo han estado dando las mujeres. A mí me cuesta imaginar cómo podríamos cambiar esto e igualarlo. En el momento que estás reconociendo que el tiempo tiene un valor tendrías que compensarlo de alguna manera y esto significa darlo de otras partes, de otros sitios, también de los hombres en otras formas. No está dentro del P.I.B., pero también debería contabilizarse, aunque no sé cómo se podría llevar a cabo.

Resposta 2

Vente a nuestro equipo y vamos a seguir trabajando, porque es justo lo que estamos haciendo. Básicamente tratamos de imaginar un nuevo tipo de organización social y económica que sea consciente de que el tiempo es un recurso escaso y de que hay personas que resultan expropiadas. Solamente el hecho de reconocerlo ya significa un cambio muy importante y que está cambiando muchas cosas.

La antigua legislación tradicional que hablaba del régimen de gananciales en cierto modo lo reconocía, porque el patrimonio dentro del matrimonio, en el caso de muerte o de ruptura, se dividía a partes iguales entre los que habían aportado dinero y los que no. De esta forma, se reconocía que el tiempo de la esposa valía tanto como el dinero aportado por el esposo. En este momento en que los matrimonios son muchísimo más

volátiles y que además no importa el patrimonio acumulado sino la renta, el problema se ha agravado mucho. Lo que definía las relaciones de pareja era sobretodo el patrimonio común: se estaba protegido por el patrimonio y se consideraba que la mitad correspondía a quien hubiera aportado su tiempo aunque no fuera un tiempo transformado en dinero.

Pero ahora no hay matrimonios por una parte, y además lo importante son las rentas mensuales, ni siquiera anuales; esto resulta en una desprotección muy fuerte para quien aporte mucho tiempo y no reciba ni siquiera el reconocimiento por ello. ¿Cuál ha sido la revancha? La más importante es que las mujeres en España tienen 1,4 hijos y el país está en una situación de suicidio demográfico. Toda Europa está en situación de suicidio demográfico a medio plazo y únicamente la llegada de contingentes de personas de otros países en edad fértil, y en muchos casos con una relación cultural distinta respecto a lo que es la cesión del tiempo, está permitiendo que la población no entre en descenso en picado. Pero la respuesta masiva de las mujeres europeas es que es injusto el intercambio respecto a los hombres y no están dispuestas a seguir en los términos tradicionales, por lo que han reducido a 1,4 embarazos el tiempo dedicado a la gestación, que viviendo 90 años es una parte pequeñísima de la vida de las mujeres.

Pregunta 3

En primer lugar quisiera felicitarla porque siempre es magnífico y maravilloso escucharla, seguir su pensamiento y sus libros; además es una grandísima oradora, o sea que muchísimas gracias porque ha sido un placer. En la línea de lo que usted decía ahora, un tema que nos preocupa socialmente, y al que usted se refería al inicio de su intervención, es ese escenario futuro, vinculado al cambio de la esperanza de vida y ese 1,4 de índice de natalidad. Yo pensaba en cómo dotar de tiempo para la maternidad y la paternidad. Tampoco podemos estar retrasando indefinidamente la edad de jubilación y, por tanto, las políticas públicas no se pueden focalizar en eso si no contribuimos también a dar un tiempo en la vida para que las mujeres y los hombres podamos tener un hijo o hija, y para combatir ese malestar. También querría preguntarle qué piensa usted en relación al otro fenómeno al que aludía que era el de la inmigración. Esta esperanza de vida de 90, de 130, de 500 años es para una parte de la población mundial, pero cómo lo pensamos también en una lógica de un desequilibrio importantísimo, donde hay un Occidente, una Europa con unas

condiciones de vida, con unas expectativas, y otro mundo que nos clama a la puerta y que su esperanza de vida sigue siendo la de principios de siglo. Cómo ve usted ese futuro, donde entra en relación la corresponsabilidad, el tiempo para la reproducción y las relaciones internacionales para conseguir ese tiempo más justo, más equitativo.

Resposta 3

Son por lo menos dos preguntas, la primera más sencilla, la segunda quizás más complicada. Respecto a la primera, hay que reservar un tiempo para los niños. Yo creo que cada sociedad tiene que tomar sus propias decisiones y tiene que ser muy consciente de qué decisiones está tomando. Europa está tomando la decisión de no tener niños y es una sociedad donde los que tienen niños los cuidan maravillosamente y son niños invitados a la vida. O sea, no son niños del azar ni niños de la presión social, son niños en ese sentido muy felices, muy bienaventurados, porque llegan con todas las bendiciones habidas y por haber. Pero en la decisión básica, que es qué parte de mi esfuerzo, que parte de mi tiempo dedico a una nueva generación, Europa ha decidido que pasa y tiene muy pocos hijos y no es capaz de mantenerse a sí misma demográficamente hablando, y lo que está haciendo es aportar desde otros sitios.

A mí personalmente me parece que es grave que como país y como Europa pasemos de tener hijos. Me gustaría que tuviéramos más hijos de los que tenemos; pero a quién se le puede pedir que tenga un hijo hoy cuando no hemos sido capaces de conciliar ese valor tan importante, que es el de las nuevas vidas, con un modo de inscribirse las mujeres en la modernidad que sea también satisfactorio. Francia tuvo una natalidad mucho más baja que nosotros y ahora nos gana en mucho porque han sabido conciliar más. Los países escandinavos estaban muy por debajo de nosotros en natalidad hace unos años; ahora han puesto un montón de incentivos de todo tipo y los hombres participan más, son más flexibles. Creo que tendremos que copiarles, sin más. Nosotros no podemos seguir en esta debacle de decir que los hijos nos los traigan otros; los hijos los importamos de otros países del mundo, importamos el petróleo y los hijos. A mí me gustaría importar menos petróleo y tener más fuentes autóctonas de energía, y también reflexionar más sobre la necesidad de tener hijos propios. De todos modos, a largo plazo la respuesta va a ser, en buena parte, tecnológica: vamos a usar más tecnología para que la factura de la maternidad sea más baja y, como decía, ahora ya tenemos maternidad a la carta, maternidad intervenida en la parte final,

maternidad muy vigilada y monitorizada durante todo el tiempo para que no sea arriesgada desde el punto de vista de la salud... pero antes o después empezaremos a hacer más cortos los períodos de la gestación e incluso, a largo plazo, dejaremos de ser vivíparas.

En cuanto a que eso se produce en un escenario mundial, hoy en día todo ya es global. Vemos la influencia de los demás en nosotros, pero la influencia de nosotros en los demás es algo tremendo, y las tasas de natalidad, en realidad, están bajando muchísimo en todas partes. Ahora todavía son muy diferentes y los pronósticos de Naciones Unidas siguen siendo que va a haber millones de personas migrando todos los años. Hay una cifra que aquí no sé si se conoce o no que a mí me impresionó. En octubre hubo en Atenas un foro muy importante promovido por Naciones Unidas sobre migraciones y desarrollo, donde se dio a conocer una encuesta que se ha hecho a nivel mundial, en 130 países me parece, sobre el deseo de migrar de modo definitivo a otro país. El 16% de la población mundial, de acuerdo con este estudio, quiere cambiar definitivamente de país. España es el quinto lugar preferido de destino como migración, y según estos cálculos, en los próximos años hay 35 millones de personas que tienen en mente, si pudieran, otra cosa es que lo ejecuten o que puedan, España como destino favorito. Son datos muy importantes a tener en cuenta para cualquier política local de cualquier tipo.

EL MIRALL EUROPEU: 10 ANYS DE LA LLEI TURCO. TRANSPOSICIÓ A L'ESCENARI CATALÀ

Mònica Gelambí, doctora per la Universitat Rovira i Virgili. Directora del Centre Atena Gender Consulting

Modera: Lluïsa Moret, tinenta d'alcaldia de l'Àrea de Benestar i Ciutadania i regidora de Polítiques per a la Igualtat de Gènere i els Nous Usos Socials del Temps de l'Ajuntament de Sant Boi de Llobregat:

En aquesta taula el que farem serà conèixer una experiència concreta, una experiència molt interessant perquè fa referència a una legislació específica, italiana en aquest cas, la Llei Turco, que ja fa 10 anys que funciona i que incorpora la variable temps com un element estratègic a l'hora de definir i concretar polítiques públiques sobretot en l'àmbit dels entorns locals.

Crec que és important conèixer experiències d'aquest tipus i la ponència de la Mònica ens ajudarà a tenir un comparatiu amb la nostra realitat, amb la realitat de la situació actual de les ciutats catalanes i el fet que d'aquells aprenentatges que puguem extreure i els elements de transferència que puguem traslladar a les nostres realitats locals.

En aquest sentit vull agrair especialment a la Mònica Gelambí, que ens farà aquesta ponència, la seva participació. La Mònica és llicenciada en Dret i en Ciències Polítiques i de l'Administració, Doctora per la Universitat Rovira i Virgili, i en aquest moment directora del Centre Atena Gender Consulting.

(M. Gelambí)

Per conèixer o interpretar l'experiència italiana és interessant conèixer una mica la història, d'on neix la seva tradició en polítiques del temps i com és que s'ha fet tant des de l'àmbit local. Per això hem de veure quin va ser l'origen, quan les acadèmiques italianes dels partits d'esquerres van començar a reflexionar sobre les seves

problemàtiques personals en la gestió del seu temps. Arran de reflexionar per què determinats temes de vida quotidiana havien de ser tan sols els seus problemes, van posar sobre la taula el tema de la necessitat de convertir en públic, i per tant, de convertir en àmbit polític la reflexió sobre la importància de l'harmonització, de poder tenir temps per a poder fer tot allò que és essencial per a què un dia funcioni, i per tant funcioni la nostra vida quotidiana. D'aquesta reflexió en va sortir una primera proposta de llei que la van anomenar *Les dones canvien el temps* i que van presentar ja l'any 1986. Com us podeu imaginar la reacció no va ser l'aprovació d'aquesta llei, sinó que va començar un debat important en l'àmbit acadèmic i en l'àmbit social al voltant de les polítiques del temps.

Aquest debat va portar a una nova proposta l'any 1990, que és una proposta de llei que es titulava *Horari de treball, estacions de la vida i temps de la ciutat*. En aquest moment, aquesta segona proposta que tampoc no va tirar endavant, va ser però un gran revulsiu social, és a dir, no tan sols les acadèmiques, l'àmbit polític o les persones més conscienciades de l'àmbit feminista italià parlaven de les polítiques del temps, sinó que els ajuntaments i la política local va començar a parlar de polítiques del temps i a pensar quin rol havien d'assumir en aquest àmbit.

Aprofitant que l'any 1990 es va aprovar la Llei 142 sobre un nou ordenament local, es va donar potestat a les alcaldies de poder començar a intervenir en el temps. A partir d'aquesta possibilitat que s'oferia a les ciutats com un article dins de la seva llei d'ordenament local, les ciutats van començar a pensar, treballar i oferir actuacions concretes en polítiques del temps.

En el fons, la vinculació legal, o l'obligació per part de les ciutats de més de 30.000 habitants de pensar, reflexionar i crear polítiques del temps neix amb la Llei Turco, la Llei 53/2000, però les ciutats italianes van començar a crear polítiques del temps a partir dels anys 90. Per exemple, a Milà es comença a treballar sobre polítiques del temps l'any 91, a Cremona l'any 97, a Torino es crea l'Oficina del temps l'any 94 i al 2001 es presenta el pla, a Gènova el pla s'aprova el 96, a Bolsano es comença a treballar sobre el tema l'any 93. És a dir, no tan sols a partir de la llei i de l'obligació legal sinó que ja hi havia unes experiències prèvies a l'any 2000.

La Llei Turco és important per diverses coses. Per una banda, només veient el títol de

la llei podem obtenir molta informació: sobre el suport a la maternitat i la paternitat, pel dret a la cura i a la formació, i per la coordinació dels temps a les ciutats. La importància d'aquest plantejament és que per un costat es parla de polítiques del temps en el mateix moment en què es regulen de nou permisos de paternitat, maternitat i tots els drets relacionats amb l'àmbit de cura. Això vol dir que se'ls atorga a les polítiques del temps una connotació de polítiques de gènere, és a dir, la manera com regulem el temps té un impacte en la nostra vida quotidiana, per tant té un impacte directe en totes les nostres responsabilitats de cura i en la possibilitat de gestionar les nostres responsabilitats de cura, en poder participar en el mercat de treball, en tenir temps per un mateix, poder-nos formar, etc.

Per tant, l'aprovació d'aquesta llei és important no tan sols perquè obliga les ciutats de més de 30.000 habitants a crear un pla del temps, a tenir una oficina del temps o algun departament dins de l'ajuntament que treballi aquests temps; a més a més obliga a tenir en compte la participació ciutadana en el disseny d'aquestes polítiques. Però no tan sols és important per això, sinó que és important pel fet que estableix o especifica de forma contundent que les polítiques del temps han de tenir consciència de gènere, i per tant han de tenir en compte a l'hora de regular els temps i de dissenyar els espais, que en la nostra vida no tan sols trebalem i no tan sols participem en l'àmbit públic, sinó que per a poder fer això hem de tenir cura de tot allò que passa dins de la nostra llar. Aquesta seria la gran novetat.

A més a més, acompanyada d'una segona idea, el fet que l'experiència italiana els ha portat a la conclusió en aquest moment, en l'any 2000, que intervenir en el temps no vol dir tan sols intervenir en els horaris. Els horaris són essencials quan ens plantejem regular els temps, però l'impacte en la nostra vida quotidiana ve de la manera en què es gestiona el temps i l'espai. Aquesta és la filosofia que hi ha darrera d'aquesta llei.

Les polítiques del temps en les propostes legislatives que s'havien presentat en els anys 86 i 90, plantejaven tres àmbits importants: els temps en les ciutats, que serien aquestes polítiques temporals urbanes d'intervenció en els horaris i d'intervenció en l'espai per poder facilitar aquest equilibri entre totes les esferes que formen la nostra vida quotidiana; la importància del temps en relació amb el cicle de vida, què fem en cadascuna de les etapes i la importància de tenir en compte totes les persones, no tan sols les persones que participen en el món laboral, sinó aquelles que encara no hi han

entrat, aquelles que n'han sortit i aquelles que no hi participaran mai; i en tercer lloc, el temps de treball, és a dir, la importància de tenir en compte si en el fons les nostres ciutats s'han dissenyat posant com a element més important el mercat de treball, nosaltres hem d'intervenir en aquest mercat de treball i canviar l'horari, la manera d'entendre el temps per poder produir canvis.

La qüestió és que si nosaltres mirem ara què s'ha fet en l'àmbit de les polítiques del temps veiem que s'ha evolucionat de forma positiva. Ha estat un àmbit en el qual s'ha cregut i s'ha donat la possibilitat d'intervenir, en canvi els altres dos són àmbits que han continuat en la reflexió però no s'ha evolucionat d'una forma tan important dins de les polítiques del temps. L'àmbit en què en el fons incideix la Llei Turco és l'àmbit dels temps de les ciutats, això no vol dir que qui realitzi polítiques des de l'ajuntament no intervén o no fa propostes en l'àmbit empresarial, sí, però no pot intervenir de forma directa en realitzar determinades actuacions o propostes. El punt de vista de les polítiques temporals urbanes és el que s'ha consolidat i és el que nosaltres podem analitzar i veure què en podem aprendre.

Quines són les característiques de les polítiques de temps a les ciutats? Per un costat, la consciència de gènere, si nosaltres volem crear ciutats que responguin més a les necessitats i assegurin una major qualitat de vida als homes i a les dones, als nens i les nenes, hem de tenir en compte totes les esferes que formen la nostra vida quotidiana, la nostra vida està formada per un àmbit públic de participació (mercat de treball, organitzacions, política,...) i per un àmbit privat (cura de la llar, reproducció, assistència,...). Tenir consciència de gènere vol dir que en la recerca de solucions per buscar l'equilibri i la nova gestió del temps en la ciutat hem de tenir presents aquestes necessitats específiques dels homes i les dones, en el disseny de les polítiques això és important.

A Catalunya una cosa que hem fet molt és conèixer experiències positives i copiar-les. Això està molt bé, sempre i quan nosaltres ho adaptem al nostre territori perquè la manera com nosaltres conciliem, harmonitzem les nostres esferes potser no és la mateixa que a altres llocs. La perspectiva de gènere és essencial, i també el fet que siguin polítiques transversals, no és un àmbit específic, no hem de crear coses noves. Hem de tenir en compte les polítiques que en el fons gestionen els temps, els espais, els desplaçaments de les nostres ciutats i tenir-hi en compte la importància del temps.

També és important tenir en compte que són temes de contingut sensible, per exemple, si nosaltres pensem en un servei 24 hores no tan sols hem de pensar en les persones usuàries d'aquest servei també hem de pensar en les persones que hi treballaran; si nosaltres defensem canviar els serveis per facilitar i assegurar una major qualitat de vida a les persones que viuen a la ciutat, no ho podem fer amb un recàrrec sobre les persones que treballen. Això no vol dir que no hàgim de fer canvis, però quan els fem hem de tenir en compte que es tracta d'un contingut sensible. Si nosaltres canviem els horaris de les escoles sense tenir en compte que en pensen els pares i les mares, la classe educativa i les empreses, qualsevol canvi pot ser un gran fracàs. Per tant, és important parlar-ne, negociar, arribar a acords perquè si arribem a acords amb tots els actors involucrats en el problema és més fàcil que tothom busqui la millor solució. Si algú ens ho imposa és molt més difícil que sigui una solució fàcilment acceptada i que no produeixi nous problemes.

Després, la contextualització és una clau per al seu èxit. Pensant en el nostre territori, allò que és bo per Barcelona i la seva província és difícil que sigui bo o igualment aplicable a la província de Lleida, és un territori amb característiques específiques i diferenciades. És a dir, podem aplicar les experiències de les polítiques del temps però les hem de contextualitzar, tenir en compte quin és el territori, com es mou la gent, on viu, on treballa, on van els infants a les escoles, quins són els horaris que ajudarien a què tot això tingués una sincronització més fàcil.

I per últim la participació i les experiències pilot. Això és una característica que introdueixo com a característica de les polítiques del temps però que és fruit de l'anàlisi de la realitat italiana. A Itàlia, gran part dels projectes s'han fet en base a això, en base a experiències pilot provar si funciona, si funciona ho reproduïm. I també a partir de la participació, dissenyem tenint en compte els col·lectius afectats en la problemàtica i ho dissenyem conjuntament per veure quines poden ser les respostes.

Quines són i què s'ha fet en les polítiques temporals urbanes? En el fons, l'objectiu quin és? La millora de la qualitat de vida de les persones que viuen a la ciutat tenint en compte les necessitats específiques. I per una altra banda, si tenen consciència de gènere al mateix temps que tenen en compte les necessitats específiques i el fet que els homes i les dones vivim i ens movem a les ciutats de maneres diferents. Les hem de dissenyar per a què no reproduïxin els rols de gènere, és a dir, no consolidar unes

determinades persones, majoritàriament les dones, com a cuidadores en el disseny d'aquestes polítiques i per un altre costat tenir en compte que si no ho tenim present pot ser que les respostes no s'adaptin a les necessitats. És a dir, nosaltres hem de ser conscients en el disseny de qualsevol política amb consciència de gènere i per tant les polítiques del temps si considerem que en essència són polítiques de gènere han de respondre a les necessitats dels homes i les dones però han de tenir en compte no consolidar les dones com a cuidadores o els homes com a responsables de l'àmbit públic. És difícil, però en el fons seria una de les essències que hauríem d'intentar implementar.

A Catalunya s'estan fent moltes polítiques del temps però els falta consciència de gènere i això vol dir que faciliten la mobilitat, que ens alliberen de temps, però no de la mateixa manera als homes que a les dones.

Què podem fer o el que s'està fent a partir les polítiques de temps? Conèixer el temps de les ciutats, tot el que són observatoris, hem de conèixer com ens movem, qui és mou, els nostres horaris per a poder intervenir. Flexibilitzar els horaris de la ciutat, si nosaltres tenim vides on hi ha moltes tasques que es consoliden i es realitzen fins i tot en el mateix moment, hem de donar la possibilitat que la ciutat pugui donar resposta a la nostra manera de viure. Reduir la pèrdua de temps, moltes vegades no és tan sols el fet que necessitem fer moltes més coses de les que podríem fer en aquell temps sinó que a més a més perdem molt temps en coses que no caldria.

Com ho podem gestionar? Socialitzar els béns urbans, com que no només intervenim en el temps si no que també intervenim en l'espai a vegades donant més d'una utilitat a un determinat espai resolts problemes de temps, perquè si sobretot en grans ciutats allò que pots fer en el barri del costat ho pots fer en el teu. Per exemple, l'experiència que ha dut a terme l'Ajuntament de Barcelona obrint els patis de les escoles com a espais per a realitzar activitats fora de l'horari escolar, ja no cal que vagis al barri del costat per a jugar a bàsquet, jugues al teu barri perquè amb l'escola en el fons s'ha socialitzat un bé urbà. Desenvolupar una cultura de temps a una mesura humana, és a dir, no hem de ser esclaus del temps, el temps ha de ser un recurs a les nostres mans i hem de mirar si podem intervenir en el disseny de les polítiques o dels serveis per aconseguir aquest nou acord entre la ciutadania i el seu temps.

Les polítiques italianes en el moment en què han intervingut en el temps, ho han fet en tres grans àmbits: la qualitat de les relacions, la mobilitat i la simplificació burocràtica. La qualitat de les relacions vol resoldre els problemes de conciliació, d'harmonització entre les nostres responsabilitats, entre les diferents esferes; el problema de la mancança de veïnatge, el fet que nosaltres ja no naixem, vivim i morim en la mateixa ciutat sinó que ens movem, que hi ha gent de tot arreu, que a més a més les nostres necessitats tampoc no es coordinen amb el temps de la nostra xarxa social o familiar produeix coses que abans a vegades es resolia entre els amics i la família ja nos es poden resoldre així. Per tant, hem de veure si podem crear nous mecanismes per ajudar a aquesta manca de relacions de bon veïnatge.

I el temps per si mateix, quan nosaltres anem a les estadístiques que les dones tenen menys temps lliure que els homes pel fet que la reproducció d'aquests rols de gènere fa que el temps de cura acabi sent l'opció; en feminisme es parla de l'altruisme obligatori, ho fas perquè vols però no tens més remei. Cal alliberar el temps per a tothom.

En segon lloc, les polítiques de mobilitat. Veure com podem intervenir en la ciutat de manera que sigui més fàcil moure'ns i per tant perdem menys temps.

Per últim la simplificació burocràtica. Posaré exemples perquè crec que ajuden a veure quina és la manera en què s'ha intervingut. Per millorar la qualitat de vida, què s'ha fet a Itàlia? Per un costat a vegades no necessitem fer més coses, crear més polítiques, crear més serveis, necessitem que la ciutadania sàpiga què hi ha.

Aquí teniu una proposta de l'Ajuntament de Roma "*Come rimanere a casa propria da anziani*" que està adreçada a la gent gran al mes d'agost. Durant el mes d'agost a les ciutats hi ha molts serveis que deixen de funcionar de forma regular, o hi ha molts serveis que funcionen en un horari més reduït; moltes vegades el problema és que no ho sabem, per tant amb la creació de guies adreçades a col·lectius específics que tenen més problemes per harmonitzar, per resoldre les seves necessitats del dia a dia ja intervens en el temps.

Un altre exemple és "*Risparma tempo con lo sport*", tenir en compte que de vegades t'agradaria fer esport però no ho fas perquè no tens temps, però perds temps perquè

acompanyes el teu fill o filla, o hi ha un avi o una àvia que acompanya el nét a fer esport, doncs aquesta és una proposta per fomentar l'esport per als acompanyants.

Hi ha un altre exemple que diu "*El pare és un professional, també a casa*", o sigui, intervenir en el temps des d'aquesta consciència de gènere vol dir a més a més intervenir en el fet de la coresponsabilització.

Tenim les propostes dels bancs del temps, la seva idea és la creació o institucionalització de l'intercanvi de favors entre persones que no formen part de la xarxa familiar. Per exemple, en el tema de la contextualització, en el cas de Catalunya el banc del temps ha estat una de les primeres polítiques de temps que s'ha implementat a moltes ciutats, però, quina és la problemàtica de molts bancs de temps? Doncs que han perdut la seva essència en la contextualització, en la seva posada en pràctica. Quan neixen els bancs del temps, neixen d'una colla d'amics, aquests amics amplien l'intercanvi de favors als amics dels seus amics, sobretot aquells intercanvis de temps que fan la diferència en temes de conciliació és que vagin a donar la pastilla al teu pare o la teva mare que està malalta, que vagin a buscar el nen a l'escola, perquè els intercanvis de temps de matèries més sensibles els farem si coneixem la persona que ens intercanvia el temps o tenim la garantia que aquella persona és amiga dels nostres amics. A Catalunya, en molts casos són els ajuntaments els que s'han convertit en els garants, però si a mi la garantia me la dóna l'ajuntament en lloc d'una amic o una amiga, segurament hi confiaré per fer aquelles coses que tenen menys relació amb les meves necessitats reals de conciliació. En el cas en què l'ajuntament ha ajudat a què hi hagi un centre cívic o un centre escolar que sigui el punt d'origen els bancs de temps, els bancs de temps s'han arrelat i han funcionat. En el cas que s'ha oblidat que és important la contextualització d'aquest bon servei, d'aquesta política que funciona però a la nostra realitat és quan el servei en si perd l'essència o la productivitat que hauria de tenir.

També tenim els "*pedibus*", que són itineraris a peu que és una iniciativa que s'està portant a terme també a Catalunya.

Després també us vull posar exemples del que són processos participatius, és a dir, dissenyem trossets de ciutat, resollem problemes que es posen en evidència a partir de preguntar a la ciutadania què en pensa. Però d'això us en parlo després perquè penso

que és una de les grans lliçons que ens pot donar l'experiència italiana.

Pel que fa a les polítiques de mobilitat a Catalunya en som uns grans experts, en tenim moltes i les tenim molt bones. Quin és el problema de les polítiques de mobilitat realitzades a Catalunya? Que en molts casos no tenen consciència de gènere ni consciència de temps. Quin és el punt de partida d'aquestes polítiques? La sostenibilitat medioambiental, ens importa el medi ambient però no tenim en compte l'impacte que aquestes polítiques tenen en la vida quotidiana de les persones. Si els nostres fills o filles poden anar sols a l'escola perquè fem un itinerari caminant, reduïm el número de cotxes, la congestió, el trànsit al centre... però a més a més facilitem la conciliació d'aquelles persones. Si creem el servei de cotxe compartir, que és un servei que aquí a Catalunya s'ha implementat, estem resolent a més a més problemes de conciliació. Estem resolent el fet que en les famílies que hi ha un sol cotxe, les estadístiques demostren que el cotxe està més utilitzat per l'home que per la dona. Per tant, tenim una persona que a través del servei de compartir cotxe pot accedir a poder anar amb cotxe a determinats llocs que si no hauria d'anar amb transport públic, i això aquí a Barcelona no és un problema, però imagineu-vos que viviu en un poblet dels Pirineus o a Valls, com és el meu cas, on el transport públic no té aquest engranatge. Doncs la possibilitat d'accedir a un cotxe que facilita aquests transports... però mireu com els ajuntaments ofereixen el servei de compartir cotxe, quins són els objectius? Anem a treballar, anem a la universitat, fem viatges. I per què no anem a l'hospital? Per què no anem a comprar? No s'ha fet amb consciència de gènere, i tampoc amb la consciència que sigui per a qualsevol persona que no tingui cotxe, hem oblidat les essències, perquè ho hem fet des del punt de vista medioambiental. I les fem bé, però les podem fer millor introduint la consciència que són polítiques del temps i polítiques amb consciència de gènere.

Com a exemples, també tenim el "*carpooling*" que és que l'ajuntament té cotxes de propietat i que la majoria de vegades són elèctrics i tu t'inscrius com a la bici, utilitzes el cotxe de propietat municipal per moure't pel municipi. En el nostre cas, en llocs on hi ha problemes de comunicació i els municipis són petits es podria fer per consells comarcals per a poder-nos moure, de manera que aquests cotxes no contaminen i faciliten el fet que tu puguis realitzar determinats desplaçaments a un cost molt més reduït del que et suposaria tenir cotxe.

En relació amb la simplificació burocràtica, en això també som molt bons i en això també hem treballat molt des de Catalunya, des de la creació de les oficines d'atenció a la ciutadania, començar a donar informació a la ciutadania per missatge al telèfon mòbil, a Siena (Itàlia) hi ha un servei d'informació a través del TDT, la Generalitat de Catalunya ha començat un projecte pilot per passar informació a la ciutadania per TDT.

Hi ha un projecte interessant, "*Il giovedì dei cittadini*", que és tenir en compte no simplement com l'ajuntament ofereix els seus serveis, si no el fet que les persones han de conciliar la seva relació amb totes les administracions. Doncs, per què no arribem a un acord i totes les administracions obren un dia a la setmana en horari continuat? Perquè si com a mínim t'has d'agafar un dia d'assumpte propis a la feina en un sol dia ho puguis resoldre tot. És a dir, tenir en compte els objectius o característiques essencials de les polítiques del temps. Per exemple, les oficines d'atenció a la ciutadania és un dels exemples més clars o més fàcils de política que s'ha portat a terme per facilitar la relació de la ciutadania amb els ajuntaments i perquè la gent perdi menys temps; ara bé, quins són els horaris de les oficines? Quantes obren de 9 a 13 h? Quantes obren els dissabtes? Tornem al que dèiem abans, són polítiques de contingut sensible, no podem imposar que s'obri el dissabte sense haver negociat de quina manera nosaltres fem la cobertura en un dissabte en un ajuntament on ningú treballa el dissabte.

Després, és important conèixer de quina manera s'han organitzat les ciutats italianes a l'hora de gestionar les polítiques del temps. Han creat regidories, però les regidories com aquí passa amb les regidories d'igualtat d'oportunitats, no són regidories exclusives en el sentit que una persona té tan sols aquella responsabilitat, moltes vegades la responsabilitat de les polítiques del temps s'acompanya d'altres. A més a més, en el cas italià és interessant veure com els projectes sempre tenen la mateixa companyia, és a dir, hi ha ciutats que han començat a plantejar-se que era important intervenir en el temps perquè tenien un problema en el sector comerç i per tant és la regidoria de comerç aquella que ha assumit la responsabilitat de les polítiques del temps, perquè el problema era amb els horaris de les botigues, a determinats barris que perdien clientela, que perdien vida social i han volgut intervenir en el temps d'aquell barri per a poder resoldre el problema del comerç. Altres que en el fons, l'origen era una qüestió dels horaris escolars per tant depèn d'educació. Altres perquè

consideren que és un compromís polític i hi creuen, creen la regidoria.

Després tenim l'oficina municipal sobre el temps, és a dir, l'obligació que hi hagi un òrgan específic en l'àmbit tècnic que s'encarregui d'aquestes polítiques. De totes maneres això no vol dir que tothom tingui la seva oficina, amb el seu personal i que aquest tingui unes determinades característiques; depèn de la voluntat política i del pressupost de l'ajuntament per a poder-ho realitzar.

Després es treballa amb una comissió interdepartamental, depèn de l'ajuntament també la configura de la manera que considera més oportuna, en la major part dels casos hi ha personal polític, tècnic i assessoria externa. En el cas d'Itàlia, l'assessoria externa en la major part dels ajuntaments ha estat realitzada per la Universitat Politècnica de Milà, cosa que ha provocat que a més a més hi hagi una harmonia en les polítiques que s'han realitzat.

Després les taules de diàleg i disseny conjunt, que jo crec que és un dels elements clau sobre el qual Catalunya pot aprendre. La major part d'experiències han nascut d'experiències pilot. És a dir, jo sempre faig la comparació entre els plans del temps i els plans d'igualtat d'oportunitats que fem a Catalunya. Els plans d'igualtat d'oportunitats els dissenyem des d'un punt de vista metodològicament perfecte, fem una diagnosi, creem uns objectius, mirem quines polítiques es poden fer des de les diverses àrees perquè ara ja hem après que han de ser transversals, i els comencem a implementar. Si nosaltres mirem la major part de les experiències de quina manera s'han realitzat a Itàlia, han creat els seus plans però han començat sent pragmàtics. Tenim un problema, agafem aquest problema, creem un projecte pilot i intentem resoldre-ho a través d'una taula de diàleg i disseny conjunt. Nosaltres per tant, experimentem a través de la metodologia quina és la millor manera de funcionar, a través de les conseqüències positives i negatives de l'experiència extrapolem el que seria el pla.

Quin és el punt de vista pragmàtic? És el fet que per un costat tu obtens un rendiment d'aquella política dins de la mateixa legislatura, per tant és molt més fàcil convèncer en l'àmbit polític de l'oportunitat de treballar des d'aquest punt de vista. Per un altre costat, fas participar la ciutadania, per tant tens més possibilitats d'aconseguir èxit en el disseny de la teva proposta i per un altre costat ja has donat publicitat de la teva

proposta en el procés participatiu, per tant és una metodologia que no tan sols és positiva pel fet que tens en compte qui viu a la ciutat en el moment de definir els problemes sinó que, a més a més, aprens conjuntament amb la ciutadania de quina manera els pot ajudar a arribar a donar noves respostes. Per tant, quina metodologia s'utilitza? Experimentació i projectes pilot. En la participació en els projectes pilot comptem amb la ciutadania però no amb tota perquè hem de tenir en compte que l'important és detectar els col·lectius que estan directament afectats per la problemàtica i dissenyar conjuntament amb aquests la manera de resoldre el problema. A més a més, és important la comunicació, és important que nosaltres en el procés tinguem clar què és el que podem fer, per tant que qui participa en el procés no tingui mai la sensació d'engany, que hi hagi un retorn i que estiguem convençuts que el que fem és un projecte de codecisió.

Quins són els reptes d'utilitzar aquesta metodologia? Primer convèncer a tothom que els horaris es poden canviar, perquè en el fons moltes vegades nosaltres mateixos estem acostumats a resoldre'ns la vida. Per tant, no sabem fins a quin punt arriba allò que posem nosaltres i allò que fa l'administració. Hem de convèncer-nos que les coses poden canviar.

Hem de tenir en compte que no tan sols podem fer participar aquells col·lectius que normalment ja participen. Hem de veure quines són les persones que viuen a la ciutat que són protagonistes de determinades problemàtiques i que normalment són absents dels projectes participatius, per exemple, les dones més grans que viuen soles, depèn de per a quines polítiques si les detectem com a col·lectiu, els hem de donar veu, hem de fer que el procés de participació els doni la possibilitat d'intervenir. Hem d'arribar a acords, per tant hem de discutir, arribar a trobar una metodologia de treball que ens permeti arribar a unes propostes que siguin aplicables i per tant poder dissenyar polítiques concretes.

Què podem aprendre des de Catalunya? Primer de tot, és que les polítiques del temps tenen perspectiva de gènere. Per tant, si nosaltres considerem que les polítiques de mobilitat són polítiques del temps han de ser sostenibles des del punt de vista medioambiental, però han de tenir en compte que afecten a la ciutadania i que aquesta està formada per homes i dones que encara ara fem coses diferents.

En segon lloc, que si realitzem les polítiques de mobilitat i simplificació burocràtica sense consciència de gènere de vegades creem noves desigualtats entre les dones i els homes perquè no tenim en compte aquesta manera diferent d'utilitzar la ciutat.

Després, l'existència d'un pla facilita la transversalitat però en el nostre cas, qui l'ha de portar a terme? Les polítiques de temps que fem a Catalunya amb perspectiva de gènere, excepte els ajuntaments més grans que han creat una regidoria dels usos temps, s'estan portant des de la regidoria d'igualtat o de dones, però qui n'ha de ser el protagonista? És a dir, com ens hem d'organitzar perquè aquestes polítiques que són transversals, que afecten a àmbits sobre els quals estem intervenint puguin assolir aquesta consciència.

I finalment, tenir clar que la participació és la clau de l'èxit. Només podrem realitzar determinats canvis en els horaris dels nostres serveis en la manera de moure'ns a les ciutats i utilitzar els serveis si fem participar les persones que hi tenen alguna cosa a dir.

Pregunta 1

Tinc dues preguntes, bàsicament són sobre metodologia i en relació a la taula de concertació i disseny de les polítiques i dels programes. Com aconsegiu introduir la perspectiva de gènere, aquesta perspectiva que reclames que a Catalunya hi sigui de forma més important, com en el disseny dels projectes aconsegiu que aquesta perspectiva hi estigui inclosa? I la segona pregunta és, una vegada ja implementada la política, és a dir, una vegada ja s'ha posat en marxa, hi ha alguna mena de seguiment, d'avaluació de l'impacte que té la política? De quina manera aconsegeix l'objectiu inicial i transforma efectivament les formes de vida o els horaris o sigui quin sigui l'objectiu que tingués, quin és l'impacte real sobre la societat, hi ha alguna mena d'avaluació d'aquest tipus?

Resposta 1

Jo crec que us he donat una visió optimista i positiva d'Itàlia, jo crec que en aquest cas la regidora de l'Ajuntament de Torino us donarà una visió realista de les polítiques del temps. És a dir, una de les crítiques que moltes de les polítiques que també s'estan realitzant allà és que també han perdut la seva essència, la seva connotació de política de gènere. En alguns ajuntaments no, que van néixer d'associacions de dones, per

exemple, a Bergamo va ser qui va iniciar el projecte, qui va incidir i va convèncer a l'ajuntament que s'havia d'intervenir. Llavors en els processos participatius aconseguixen que no es perdi la visió perquè en la definició de l'objectiu ja està inclosa i perquè llavors intentes que participin aquells col·lectius de dones que potser saps que d'una altra manera no participarien; però tampoc es pot dir que sigui una cosa que preocupi en excès per part de molts ajuntaments que realitzen aquestes polítiques. La qüestió és que si nosaltres el que volem és fer propostes per millorar allò que ja s'està fent crec que ho hem de tenir en compte, però això no vol dir que ells ho tinguin en compte, ni que tots els ajuntaments ho tinguin en compte però si que és veritat que el que tenen en compte és aquesta idea de millorar la qualitat de vida de la ciutadania. No tothom té consciència que la ciutadania està formada per homes i dones que viuen a la ciutat i es mouen a la ciutat de manera diferent.

Després, pel que fa al seguiment i avaluació de l'impacte de les polítiques, no ho sé, suposo que depèn de la mesura de l'ajuntament i dels indicadors sobre mobilitat i qualitat de vida que aquell ajuntament utilitzi. I després com tot, estem parlant de món local. En els cursos que faig als ajuntaments sobretot des de la perspectiva de polítiques de gènere, la major part dels ajuntaments et diuen estan molt bé els indicadors de gènere, "el problema és que al meu ajuntament no avaluem, no perquè no hi hagi voluntat política sinó perquè no tenim temps". Per tant, avaluem en aquells casos en què la política deriva d'una subvenció i aquesta m'obliga a avaluar. No és una qüestió de manca de voluntat, no és una qüestió de manca de voler fer les coses ben fetes, és una qüestió de lluita contra el temps. Llavors crec que aquí el paradigma es repeteix, sigui a Catalunya, sigui a Itàlia.

Pregunta 2

Hi ha indicadors d'àmbit europeu per saber quins països ens acostem més a la igualtat i quins menys? És a dir, podem mesurar-ho això? L'Eurostat ens dona dades? Seria una bona manera de dir com estem, quines són les problemàtiques, anem a treballar-les...

Resposta 2

La Unió Europea fa informes, és el que tenim. Si ens centrem en aquells temes, la Unió Europea ens fa una carta de problemàtiques, ens fa una carta de drets, ens diu

quins àmbits... I estem comparant dos països, Itàlia i Espanya, que a més a més són estats del benestar mediterranis, per tant, ens movem des d'un punt de vista comparable. I entrant en polítiques d'igualtat en l'àmbit municipal, Catalunya ha treballat molt i des de fa molts anys en qüestions de violència de gènere, i ha creat xarxa, ha creat productes i està afrontant de forma directa la problemàtica. I Catalunya ha treballat molt el tema dels plans d'igualtat i ha aconseguit que des de totes les àrees alguna actuació es realitzi o bé adreçada a les desigualtats de gènere o bé a les dones. A Itàlia, el tema de la violència de gènere és un tema que ha entrat en l'agenda política aquests últims anys; al món local no s'intervenien i es resolien les problemàtiques però no amb aquest sentit de consciència de la problemàtica en si. En canvi, són excepcionals els plans sobre els usos del temps que tenen i per tant, l'impacte positiu dels plans sobre la vida quotidiana de la ciutadania és un efecte que millora la qualitat de vida. És clar, és difícil, hauríem d'agafar els indicadors sobre mercat de treball, sobre taxes de fecunditat,... Els indicadors existeixen però amb què ho compares?

Pregunta 2 (2a part)

Doncs potser llenço la proposta que es faci un programa Equal i es comenci a treballar en aquesta línia, perquè si no... és una manera de fer xarxa també...

Resposta 2 (2a part)

Però és que fins i tot el nivell de comparació entre entitats locals és difícil, quants països europeus tenen municipis tan petits com els que tenim a Catalunya o tenim a Espanya. No a tot arreu existeixen municipis que tinguin ajuntament, que tinguin 300 habitants, 1500 habitants... quants municipis de 1500 habitants tenim a Catalunya? Déu n'hi do... És clar, tot això determina molt les polítiques que es poden fer, a més a més tenim consells comarcals, però no tenim idea de xarxa, què fan els consells comarcals realment? Què tenen competència per fer?

EXPERIÈNCIES EUROPEES DE GESTIÓ DE LES POLÍTIQUES LOCALS DEL TEMPS

Modera: Teresa Gallego, regidora de Dona i Igualtat, Participació Ciutadana i Projecte Educatiu de Ciutat de l'Ajuntament de Montcada i Reixac

Programa "+spazio + tempo"

Marta Levi, Assessore alle Politiche Giovanili de la Città di Torino (Itàlia)

Per començar, cal que reflectim quins han estat el context i els antecedents del projecte. Després de l'aprovació de la Llei Turco (n.53/2000), en acord amb el disposat per aquesta llei, la ciutat de Torino ha creat una Oficina específica del temps i dels horaris, així mateix ha adoptat un Pla General del Temps de la Ciutat que ha contemplat uns estudis i projectes per a la reorganització dels serveis gestionats directament per l'Administració pública. Destaquem els projectes de Banc del Temps, altres com *Pedibus*, un projecte perquè els infants vagin a l'escola en bus en lloc de ser acompanyats pels pares i mares amb cotxe. També són interessants els projectes de voluntariat com el *Nonno Cívico* - l'avi cívic – un projecte dirigit a persones grans per a donar un suport als pares i mares a l'hora d'acompanyar o recollir els infants a l'escola.

Es tracta d'experiències interessants, però que es quedaven limitades a un àmbit puntual en diferents parts del territori. Fa 4 anys, vam decidir canviar d'enfocament i experimentar amb una idea innovadora o sigui una acció en un marc territorial específic amb l'objectiu de concentrar diferents projectes en aquell territori per a crear una massa crítica capaç de produir un impacte real i modificar les aptituds.

La base i el marc que ens hem plantejat era el 'territori', i a partir d'aquí hem treballat amb l'objectiu de construir concertació i diàleg entre organismes públics i privats.

Per a desenvolupar aquest projecte, hem signat un conveni de col·laboració amb la *Compagnia S. Paolo*, una fundació de dret privat. El conveni és de caràcter plurianual per tal de garantir continuïtat als projectes que volíem desenvolupar per a un diferent ús de l'espai públic i del temps.

Pel que fa als objectius, es pretenia per una banda experimentar projectes i polítiques integrades per a millorar els paràmetres de qualitat de vida del territori; en aquest sentit, hem concentrat les activitats en dos barris específics. I per l'altra banda, promoure un model de govern ampli i amb responsabilitats compartides.

Per a construir una metodologia adequada hem aprofitat de l'experiència d'altres projectes anteriors relacionats amb la regeneració urbana:

- Enfocament integrat: volíem construir una perspectiva àmplia capaç d'incorporar conceptes diferents en relació amb l'ús del temps i de l'espai;

- Enfocament multiàrea: capaç de destacar les connexions i el potencial desenvolupament de cada acció.

- Enfocament participat: on, des del principi, hem fomentat la implicació de la xarxa dels diferents actors presents en el territori. Una implicació indispensable que ha estat útil tant en la definició de les accions com en l'avaluació dels resultats assolits. Podem assumir la participació com condició indispensable per a l'èxit del projecte, de fet únicament a través de la participació dels diferents actors poden confrontar-se i acceptar el canvi en funció de la percepció positiva de l'escenari futur plantejat.

Aquesta idea de crear i actuar a través sinergies ha estat una mica una aposta, però era el que volíem, o sigui construir un marc capaç d'incorporar diferents projectes i que fossin percebuts en relació amb aquell territori.

- Enfocament "generatiu": al principi, es va redactar un primer projecte on es van definir els eixos principals i els àmbits on es volia intervenir; com element de qualitat es va contemplar la possibilitat que, a partir de la interacció dels actors, es generessin canvis en el transcurs de les activitats.

Quant a la definició del projecte, s'han triat dos barris de la ciutat en funció de dues característiques:

1. Territoris sense problemes o conflictes específics, ja que es tractava d'una experimentació;

2. Un territori que tingués unes característiques representatives de la ciutat de Torino, ja que un dels objectius generals era crear un model aplicable en altres zones de la ciutat.

Com a estructura de gestió, el projecte ha contemplat:

- Un comitè de comandament amb funcions de direcció política;
- Un equip de projecte amb funcions de direcció operativa de les diferents activitats;
- Un director amb responsabilitats de gestió tècnic-financera;
- Una agència d'assistència tècnica amb funcions de gestió, però principalment encarregada de coordinar i ser present en el territori.

Els àmbits d'actuació contemplats han estat:

- *Horaris*, per a facilitar i ampliar l'accessibilitat als serveis públics i privats (especialment en relació amb el comerç) en horaris atípics;
- *Conciliació*, per a afavorir un enfocament de gènere relacionat amb el temps, acordant una atenció especial a les famílies;
- *Voluntariat*, per tal de valorar l'experiència dels bancs del temps, tant en el sentit de donar suport als que ja existien com a procurar les condicions perquè es puguin implementar;
- *Protagonisme i autonomia dels infants*, per a fomentar l'emancipació dels infants i assignar-los un rol actiu en la gestió de l'espai públic. S'han desenvolupat projectes tant en el seu propi espai intern (patis escolars) com en l'espai extern;
- *Tecnologies*, per a implementar la utilització dels serveis on-line a través un assistència directa per als usuaris (sobretot del Registre Civil);
- *Mobilitat*, per a incrementar el carril bici i la utilització de la bicicleta. Un projecte interessant preveu que els pares i les mares puguin llogar una bicicleta quan acompanyen els seus fills i les seves filles a l'escola per anar a treballar. S'han

experimentat serveis relacionats amb activitats comercials, com el lliurament de la compra a casa (sobretot per a les persones grans);

– *Espai Públic*, per a promocionar usos diferents de l'espai públic, com espai de relació i socialització.

Alguns dels exemples de les activitats que s'han dut a terme són els següents:

Ampliació dels horaris dels serveis: Mitjançant un treball conjunt amb la ciutadania i el funcionariat del Registre Civil, s'ha desenvolupat un projecte específic l'objectiu del qual ha estat el de reconvertir els espais del Registre Civil intentant millorar el temps d'espera (s'ha creat un punt específic d'assistència on poder fer els tràmits en línia i s'han creat cues diferenciades);

Ampliació dels horaris comercials: A través un conveni amb els comerciants, i a petició seva, s'ha aconseguit que les botigues es quedessin obertes al migdia i un dia a la setmana fins a les 20 h de la tarda (a Itàlia, les botigues solen tancar a les 19 h).

Creació de rutes segures casa-escola: Una acció dirigida als infants perquè puguin anar caminant a l'escola sense haver de ser acompanyats amb cotxe pels seus pares i mares.

Zona Franca: Un projecte innovador sorgit amb l'objectiu de “desestructurar” la burocràcia que, de fet, limita la utilització de l'espai públic (per exemple: demanar un permís per a fer un concert, demanar llicències comercials per a la distribució d'aigua, etc.). Per a desenvolupar aquesta acció hem triat dues zones (una per a vianants i un jardí públic) del barri prèviament seleccionat, hem comprat uns mobles (taules, butaques, cadires, etc.) i aquí, al llarg d'una temporada X, hem concedit a qualsevol ciutadà o ciutadana la utilització d'aquests espais sense demanar permisos ni autoritzacions per a muntar l'activitat que volgués: un partit amb cartes, una festa d'aniversari, projectar una pel·lícula al carrer o el que fos; així mateix es podien utilitzar els recursos que l'Ajuntament havia comprat per a aprofitar de l'espai.

Amb aquesta activitat hem intentat requalificar l'espai públic com un lloc de trobada i socialització, no només com una zona de conflictes. Aquesta iniciativa ha tingut

bastant èxit, són moltes les activitats que s'han realitzat i segurament tornarem a repetir aquesta experiència en diferents zones de la ciutat. A destacar com clau d'èxit, el rol fonamental de la comunicació, recurs que ha permès la implicació a llarga escala dels ciutadans, així com la seva interrelació.

Service du Bureau des temps

Jocelyne Bougeard, déléguée aux temps de la Ville et aux droits des femmes de la ville de Rennes (França)

Inicialment, m'agradaria fer algunes consideracions generals. Les diferents iniciatives impulsades per l'Ajuntament de Barcelona, ens han permès mantenir diferents relacions en aquest últim any: l'octubre del passat 2009 vam signar el Pla d'Igualtat dones-homes en l'àmbit de les administracions locals; així mateix vam participar amb gran interès en la creació d'una Xarxa europea - impulsada pel l'Ajuntament de Barcelona – de ciutats que treballen per al desenvolupament de polítiques d'ús del temps.

La situació a França és diferent de la italiana i l'espanyola. Avui dia, hi ha 25 administracions locals (*collectivités territoriales*) que han manifestat formalment la voluntat d'atorgar prioritat a les polítiques del temps i que, en aquest sentit, han creat oficines específiques (*Bureau de Temps, Espaces de Temps, etc.*); encara que amb denominacions diferents, totes tenen com objectiu prioritari valorar i promocionar projectes relacionats amb el temps. L'Ajuntament de Rennes probablement és l'únic a França que segueix mantenint un càrrec polític – que actualment ocupo jo - amb responsabilitats en drets de les dones i polítiques del temps. Però hi ha altres administracions (*collectivités*) que tenen un altre tipus d'organització.

Rennes és la desena ciutat de França, encara que no sigui una ciutat molt gran, ja que té solament 250.000 habitants, tot i que comptant l'àrea metropolitana arriba a els 450.000. És la capital de la regió i és una ciutat, la identitat de la qual està molt marcada per la presència d'estudiants, de fet 1 cada 4 habitants és estudiant. És un element important ja que les administracions han de plantejar les seves prioritats i polítiques també en aquest sentit, o sigui, en funció de la composició i la identitat de la

ciutat que representen. Segons sembla, Barcelona és una ciutat marcada per la presència deturistes.

Les qüestions del temps han estat un tema de constant interès per la nostra administració des de fa temps, un interès motivat per una gran implicació sobre la justícia social i la igualtat entre les persones. A partir del 1983, les persones empleades de l'Administració pública tenen una setmana laboral de 35 h. Hem treballat molt en relació amb els equipaments i serveis de proximitat; així com, en relació amb el comerç, hem afirmat una posició ferma i estable sobre el tancament dels comerços el diumenge, fet pel qual altres administracions franceses ens han donat el sobrenom de 'dinosaures', ja que el Govern francès ha obert un debat polític molt animat sobre aquest tema.

Hem dedicat una especial atenció a la qüestió de la diferenciació de la mobilitat, posant en valor el desplaçament amb bicicleta. Rennes és la ciutat més petita al món que té una línia de metro i, ara mateix, estem a punt de finançar la segona, una opció delicada per una administració que ha estat bastant afectada pels efectes de la crisi financera.

Un altre àmbit d'implicació es refereix als horaris escolars, amb tensions bastant fortes amb el Ministeri de l'Educació nacional, encarregat de marcar pautes i línies d'actuació en aquest sentit i que, tal vegada, ha posat en debat les nostres activitats. A part dels horaris escolars, hem treballat molt en el temps de lleure, així com en totes aquelles qüestions relacionades amb la igualtat d'oportunitats, la igualtat política, sobretot dins de l'administració municipal.

Podem marcar diferents etapes en el treball que hem desenvolupat al llarg de tots aquests anys. Primer de tot, als anys 90, es va impulsar un procés d'igualtat d'oportunitats en l'àmbit del personal municipal. Una altra etapa important es va marcar al 2002, quan l'alcalde Edmond Hervé – actualment Senador i exministre de la Sanitat – va presentar al govern d'esquerra de Lionel Jospin un informe de govern "*El temps de les ciutats*" (*Le temps des villes*), inspirat per la reflexió italiana i espanyola, que preconitzava la creació de les Oficines del Temps en les ciutats amb més de 20.000 habitants. Després d'uns mesos, amb el canvi de govern, aquest treball va perdre interès i mai no ha tornat a entrar en les prioritats de govern; per a les administracions

locals implicades en aquest tema, la falta d'interès del govern és una qüestió pendent i motiu d'un animat debat.

L'any 2002 es va crear l'Oficina del Temps (*Bureau de Temps*) i l'any 2008 l'Ajuntament de Rennes va rebre el Segell de qualitat d'Igualtat professional (*Label Égalité professionnelle*), un reconeixement que el govern va introduir el 2006. Faig referència a aquest reconeixement, ja que, entre els requisits per a presentar candidatura, es valora també la dimensió de l'articulació vida professional i la vida personal. En aquest sentit, volem presentar aquesta mesura a la Comissió Europea, perquè pugui ampliar els seus àmbits d'aplicació.

A partir de la creació del *Bureau de Temps* s'ha treballat de forma transversal en col·laboració amb els serveis municipals, però també amb els diferents agents del territori per a impulsar estudis i diagnòstics de les mesures existents.

Els àmbits de treball del *Bureau de Temps* es refereixen sobretot a la mobilitat, els ritmes escolars, l'obertura de serveis públics (piscines, biblioteques, etc.): hi ha 4 piscines, 12 biblioteques i un centre cultural polivalent oberts els diumenges i alguns dies a la nit. Un projecte més específic, que aquí no podem aprofundir, es refereix al personal de la neteja, professió a la qual es dediquen majoritàriament les dones.

El *Bureau de Temps* treballa per donar suport als serveis ja existents, però també pretén impulsar i crear serveis innovadors per a adaptar-se a les exigències d'una societat en continu canvi. En aquest sentit, una qüestió de gran interès ha estat la de la cura dels infants: a part de donar suport a les guarderies i a les cangurs que tenen cura dels infants al seu propi domicili (*assistantes maternelles*), s'ha creat altre servei – gestionat per unes associacions amb el suport de l'Ajuntament – a través del qual, tècnics o tècniques infantils es desplacen al mateix domicili de les famílies (sobretot monoparentals o amb dificultats) per a cuidar els infants en horaris atípics (sobretot a la nit o molt aviat al matí).

Una altra acció que hem desenvolupat – els espais socials comuns (*espaces sociaux communes*) – es refereix a un replantejament de les competències municipals i provincials (*départemental*): els 12 barris de Rennes s'han convertit en 6 espais/districtes on la ciutadania pot adreçar-se al mateix temps tant als serveis

municipals com provincials (*départemental*).

Altres projectes que hem desenvolupat es refereixen a l'animació i la utilització de l'espai públic, per exemple a l'estiu, perquè la gent que es queda a la ciutat no tingui la sensació d'estar en un desert.

El *Bureau de Temps* ha treballat en relació amb el tema de la concertació amb el Conseil de Développement Economique et Social du Pays Rennais, una entitat que cobreix tota la zona metropolitana.

En aquests anys, hem portat a terme una reflexió sobre la distribució i l'organització de les zones de treball. Avui dia, a les ciutats, la majoria de l'oferta de treball es troba en la mateixa ciutat i no als afores. A partir d'aquest element, hem desenvolupat una reflexió en relació amb els serveis i la mobilitat.

Hem treballat amb l'objectiu de sensibilitzar la població en relació amb el temps social a través conferències, pel·lícules i en col·laboració amb altres organismes presents en el territori.

Durant el període 2002-2008, conjuntament amb l'Ajuntament del L'Hospitalet de Llobregat, el de Prato a Itàlia, entre altres, vam portar a terme un projecte EQUAL relacionat amb les temàtiques de gènere.

En col·laboració amb l'Agència Urbana i de Desenvolupament de l'àrea metropolitana (Agence d'Urbanisme et de Développement Intercommunal de l'Agglomération Rennaise) s'han creat rutes d'exploració nocturna de la ciutat per descobrir una cara de la ciutat abans desconeguda on han participat més de 200 persones de diferents edats.

Com ja s'ha esmentat abans, l'elevat nombre d'estudiants, al voltant dels 60.000, condiciona molt la vida i els ritmes de la ciutat: tensions, enfrontaments amb la policia i violència en general són fenòmens freqüents que hem intentat prevenir i solucionar amb accions i iniciatives dirigides específicament als i a les estudiants i al jovent en general.

Segurament, totes les accions que hem portat a terme en relació amb l'ús del temps troben resistències i moltes dificultats, així que, un gran repte de cara al futur podria ser incorporar el 'temps' com un macrotema a tenir en compte en les polítiques públiques a gran escala. Faig referència, per exemple, a França al Pla de desplaçament urbà (*Pla déplacement urbaine– PDU*), al Pla de desplaçament d'empreses (*Pla de déplacement d'entreprises- PDE*) o a l'*Agenda21*.

En el procés de plantejament i d'organització de serveis relacionats amb el temps els elements claus que hem de tenir en compte són: els horaris, la durada, l'accessibilitat, els costos i l'equilibri entre exigències de les persones treballadores i les persones usuàries.

També, un altre factor de fracàs que sempre cal millorar és la comunicació: ens hem adonat, a través d'enquestes i estudis, que moltes vegades, la gent ens demana serveis o activitats que ja existeixen, és a dir que malgrat l'esforç que creiem fer, sempre hi ha algun error que impedeix la correcta difusió de les informacions.

Pel que fa a les accions prioritàries per al futur, de cara al període 2008-2014, ens plantegem desenvolupar un diàleg a escala de la societat, a través comitès de persones usuàries, consells de barri, etc. Engregar aquests organismes, però sobretot afavorir la seva organització i funcionament, és molt difícil, és una qüestió política clau. No obstant això la ciutadania reclama solucions, però no participació, així mateix afirmen que la classe política pren decisions sense tenir en compte les seves opinions.

A partir del 1 de gener del 2011, l'àmbit de competències del *Bureau de Temps* s'ampliarà a tota l'àrea metropolitana, amb la ferma voluntat d'oferir serveis a tota la ciutadania de la zona.

A partir d'aquesta reflexió, volem afirmar que, avui dia, el temps és un element revelador de desigualtats i, en aquest sentit, treballarem per a estendre i ampliar la xarxa dels *Bureau de Temps* perquè superin els 25 que ja existeixen.

Experiències i polítiques desenvolupades per l'Institut Vasco de la Mujer (EMAKUNDE)

María Silvestre, directora del Instituto Vasco de la Mujer (EMAKUNDE).

En primer lugar creo que es necesario presentar y ubicar el organigrama político de Emakunde. Emakunde, es el Instituto de la Mujer del Gobierno Vasco, es un organismo autónomo que depende directamente del *lehendakari*, está ubicado en Presidencia y tiene rango de Viceconsejería. Creo que es importante mencionarlo porque en la mayoría de las Comunidades Autónomas, los institutos de la mujer dependen de consejerías o de departamentos, lo cual dificulta bastante el ejercicio de transversalidad. Nos comentaban en las ponencias anteriores de la importancia de la transversalidad y de la poca costumbre y del poco hábito que tenemos de ejercerla.

Creo que ubicar un instituto de la mujer en una presidencia de gobierno, con ese rango a nivel de la administración - teniendo en cuenta la importancia de la jerarquía en el ámbito administrativo - es muy importante a la hora de promover, garantizar e impulsar políticas transversales, en este caso, políticas transversales de igualdad.

Otra cuestión que quería enmarcar a la hora de presentar las acciones es las funciones y competencias que tiene Emakunde en el plano de igualdad, para ver también el marco desde el cual estamos trabajando. Tenemos la responsabilidad de elaborar el *V Plan de Igualdad* para la legislatura. La Ley de Igualdad del 2005 le da a Emakunde la competencia para elaborar el quinto plan, y establece que debe diseñarlo en 6 meses. Va a pasar un año, es imposible trabajarlo en 6 meses, sobretodo cuando hay un cambio de gobierno, un cambio de legislatura, sobretodo porque se ha querido hacer un proceso muy consultivo, hablo de consultivo porque participativo me parece muy ambicioso.

Es el plan de gobierno, pero no sólo el plan de igualdad para el gobierno sino para todo Euskadi, con lo cual hay que consultar a todas las diputaciones forales - que son los entes que representan a los tres territorios históricos en el País Vasco - y hay que trabajar con todos y cada uno de los ayuntamientos. Porque, después, todos los planes de igualdad -que están obligadas las diputaciones y los ayuntamientos a hacer - van a estar informados por Emakunde, es decir, tienen que acogerse a las directrices que se establecen desde el plan de legislatura. De ahí la importancia de que el plan

tenga el mayor consenso posible y se haya podido dar la participación, la opinión y la consulta del mayor número de niveles institucionales posible. Con lo cual, llevamos un año trabajando con las diputaciones, con los ayuntamientos y también con las asociaciones de mujeres para poder elaborar el plan.

Ahora mismo hay un blog en la web de Emakunde -el último proceso es el proceso de consulta pública- en el que la ciudadanía al margen de que esté asociada o no pueda hacer las últimas aportaciones. Nuestra idea es aprobarlo en Consejo de Dirección de Emakunde y que se apruebe en Consejo de Gobierno, el próximo mes de junio de 2010.

Entonces, me voy a centrar en la presentación del *V Plan de Igualdad*, en concreto el segundo eje del plan porque es el que habla de organización social corresponsable; a presentaros muy sumariamente lo que es el VII Foro para la Igualdad de Mujeres y Hombres que este año se ha centrado en nuevos tiempos para una organización social corresponsable; y cómo enfocamos también la campaña para el 8 de Marzo, "Muchas horas y poco tiempo".

Hemos centrado todo lo que son las campañas y las acciones en este sentido porque una de las funciones principales que tiene Emakunde es la función de sensibilizar, impulsar y promover - no tenemos competencias en gestión directa de ayudas - somos un instituto muy volcado en proveer herramientas para la gestión de las políticas públicas de igualdad a nivel de gobierno y, somos también, una herramienta muy vinculada a la investigación, a la difusión, a la generación de conocimiento y a la sensibilización de la ciudadanía pública. De ahí también hay la razón de los ejemplos que explicaré a continuación.

En cuanto al *V Plan de Igualdad*, tiene 3 ejes: el primero es el empoderamiento de las mujeres y cambio de valores, el segundo es la organización social corresponsable y el tercero es violencia contra las mujeres.

El *IV Plan* -del que es heredero el *V* porque no se ha hecho una ruptura y vuelta a empezar, sino que heredamos el trabajo que se había hecho en la anterior legislatura- había un cuarto eje que es el de *mainstreaming* o transversalidad e introducción de perspectiva de género en las políticas de igualdad. Lo hemos trasladado a lo que

llamamos el *Área 0* y hemos insistido mucho, y hemos tratado de convencer, creo que lo estamos consiguiendo, sobretodo a las técnicas de igualdad, a las agentes de igualdad de los ayuntamientos, de que el *mainstreaming* desaparezca como eje no es malo, que esté en la metodología de trabajo y que impregne todas y cada una de las acciones que se van a impulsar desde las políticas de igualdad, va a favorecer esa transversalidad y esa mayor presencia y mayor vinculación por parte de las áreas implicadas.

Organización social corresponsable hereda un eje anterior que se llamaba *Conciliación y corresponsabilidad*. ¿Por que se plantea como organización social corresponsable? Pues de la evidencia de la evaluación del *IV Plan*. El plan de igualdad no sólo marca las políticas de igualdad de la legislatura a nivel de diputaciones, ayuntamientos y departamentos de gobierno, sino que además es evaluado anualmente y al final de cada legislatura. La evaluación es fundamental y también le recae a Emakunde que tiene esa competencia. Con lo cual debemos evaluar lo que los diferentes niveles de los poderes públicos en Euskadi hacen en relación con políticas de igualdad y presentar dicho informe en comisión parlamentaria.

Actualmente, estamos trabajando en modificar la metodología de evaluación porque creemos que es clave que la evaluación no se plantee como un proceso al final. Por eso, estamos creando una herramienta, una aplicación informática que va a servir a las unidades de igualdad de los diferentes departamentos de gobierno pero que vamos a trasladar también a diputaciones y ayuntamientos. Es decir, una herramienta informática para la medición y evaluación continuada de las acciones que se vayan desarrollando.

Para ello, todos y cada uno de los objetivos que aparecen en el plan tienen localizados indicadores a tres niveles:

1. Indicadores ya existentes, la mayoría de ellos nos los da el Eustat, el Instituto Vasco de Estadística;
2. Indicadores que existen pero que están muy poco desarrollados, porque necesitarían una mayor explotación estadística, se estarían recogiendo los datos pero habría que explotarlos para que fueran útiles;
3. Indicadores que necesitamos y no tenemos; estamos trabajando con los

departamentos y con el Eustat para proveer y crear dichos indicadores.

Entonces, creemos que es fundamental que haya indicadores que te permitan medir el logro de las acciones.

El eje de la *Organización social corresponsable* ha tenido dos programas:

- Corresponsabilidad y nuevos usos del tiempo
- Conciliación corresponsable

Os decía que es heredero de un eje anterior que hablaba de conciliación y corresponsabilidad, creemos que la corresponsabilidad es fundamental para un ejercicio de la conciliación que no tenga efectos no deseados sobre la igualdad, que hoy por hoy los tiene. Es decir, la conciliación la viven las mujeres como algo necesario y obligatorio, lo que implica que son las mujeres quiénes conciliamos en mayor medida y quienes nos acogemos a todas aquellas medidas obligatorias, justas y necesarias para conciliar pero que tienen efectos no deseados en la igualdad. Las mujeres reducen la jornada, las mujeres reducen el sueldo, las mujeres reducen sus oportunidades de promoción profesional y eso lleva implícito un incremento de la brecha salarial. Esto no es una crítica a las medidas de conciliación, es una advertencia de que están teniendo unos efectos no deseados y no previstos en igualdad cuando han sido las mujeres, los movimientos de mujeres quienes han impulsado las políticas de conciliación.

De ahí la necesidad de crear y definir una organización social corresponsable, es decir, una organización social que a nivel de Estado, a nivel de mercado, a nivel de estructuras socio-comunitarias haga viable no sólo la conciliación sino la corresponsabilidad de hombres y mujeres en dicha conciliación. Sabemos que nos hemos planteado un eje y unos objetivos muy ambiciosos, con lo cual nos vamos a llevar un tortazo en la evaluación, pero creemos que no podemos avanzar si no nos creamos retos a intentar alcanzar. Entonces, somos muy conscientes de las dificultades que encierra este eje, pero también con la ayuda, el apoyo y la complicidad del Departamento de Empleo y Asuntos Sociales del Gobierno Vasco, vamos a trabajar para intentar incidir en los siguientes objetivos:

- Modificar la cultura y práctica empresarial hacia la conciliación corresponsable;
- Ampliar la cobertura y flexibilidad de horarios de los servicios;

-Modificar la planificación urbanística y de los servicios dirigidos a la ciudadanía.

En el ámbito de la *Corresponsabilidad y nuevos usos del tiempo*, se habla del fomento de la corresponsabilidad y de la ética del cuidado y también del aumento del tiempo que las mujeres destinan al disfrute del ocio y el destinado a la consecución de la autonomía y la independencia económica. Es fundamental tener en cuenta la perspectiva de género para abordar de forma eficaz, racional y efectiva las políticas de gestión del tiempo y de los espacios. Creo que asumiendo dicha perspectiva se puede preveer el impacto de cualquier política pública, también de las de los tiempos para tener un mayor efecto a nivel social.

La *Conciliación corresponsable* implicaría modificar la cultura y la práctica empresarial, ampliar la cobertura y la flexibilización de horarios de los servicios y modificar la planificación urbanística de los servicios dirigidos a la ciudadanía.

Como os decía, el V Plan plantea qué cambios queremos que se den en el País Vasco en esta legislatura, para que se den estos cambios qué objetivos habría que conseguir y para que se consigan esos objetivos, qué indicadores nos van a ayudar a medir. La idea no es decirles a las instituciones cómo deben hacer las cosas sino adónde tenemos que llegar, y cada institución desde sus competencias y desde sus propios recursos habilite las acciones concretas (hay un anexo lleno de acciones por si alguien no tiene ideas) para que estos cambios sean factibles y alcanzables.

Paso rápidamente al *VII Foro para la Igualdad*. ¿Qué es el VII Foro para la Igualdad? Es una acción que impulsa Emakunde - ya vamos por la séptima edición - en la que da soporte, visibilidad y apoyo a todas aquellas instituciones que en Euskadi trabajan por la igualdad. ¿Quiénes participan? Desde universidades, departamentos de gobierno, departamentos de las diputaciones, ayuntamientos, asociaciones de mujeres, colectivos feministas, escuelas, institutos, bancos, el metro, empresas privadas,... Es decir, un sinfín de entidades que se suman al Foro.

En el País Vasco, desde el 10 de Mayo que se abrió hasta el 30 de Mayo que se cierra se han previsto una serie de actividades que van desde conferencias, jornadas, talleres, blogs,... un sinfín de acciones vehiculadas, en este caso, centradas en el debate de los nuevos tiempos para una organización social corresponsable. Tal como

decía antes, en el empeño de que una de nuestras funciones como institución es la de generar opinión pública y abrir el debate público, creemos que con el Foro se puede hacer y de hecho se hacen cosas muy interesantes.

Hay implicadas 19 localidades con 56 actividades y 59 entidades. Por poner algún ejemplo, hay una actividad organizada por el Colegio Oficial de Enfermería que se ha centrado en los cuidados informales. Decía antes María Ángeles Duran como el cuidado estaba vinculado a lo profesional con el 12% y con lo informal en un porcentaje desproporcionado; y yo creo que desde el colectivo de las enfermeras, que la mayoría son mujeres, son muy conscientes de que el cuidado que ellas proveen en el ámbito hospitalario profesional, no llega ni a un trocito de todo el cuidado que se necesita. A mí me ha parecido una iniciativa sumamente interesante que desde el propio Colegio hayan organizado una jornada para hablar del cuidado informal.

Desde el Colegio Oficial de Médicos han organizado un work-café para trasladar a sus propios colegiados y colegiadas las medidas de conciliación que hay en el Osakidetza, el Servicio Vasco de Salud; para trasladar e informar al personal sanitario de Osakidetza qué medidas de conciliación existen, cómo se pueden acoger a ellas, etc.

Hay algunas consultoras, también algún banco, como la Kutxa, y algunas empresas privadas que han aprovechado el Foro para hacer jornadas o bien tener abiertos blogs para informar a su clientela o a sus trabajadores y trabajadoras de las medidas de conciliación que aplican y así también responder a dudas.

El Metro de Bilbao ha organizado un concurso de carteles entre sus propios empleados y empleadas y sus familiares para diseñar un cartel que trate el tema de la corresponsabilidad. El cartel que gane va a ser expuesto en todas las estaciones de metro en octubre, lo cual tiene bastante impacto, teniendo en cuenta que muchísima gente utiliza el metro en Bilbao.

Algunos ayuntamientos, sobre todo los más pequeños han organizado talleres dirigidos a los hombres en el tema de la corresponsabilidad. Algunos muy curiosos, desde enseñarles a hacer un masaje a los bebés o enseñarles a cocinar o que asuman lo que supone la diferencia entre lo que es trabajo doméstico y cuidado personal y familiar.

En cuanto a los centros escolares, hay un centro escolar que ha diseñado una serie de carteles con lemas que son muy visuales, que además han sido diseñados por los propios estudiantes, y que los van a colgar en un centro comercial donde suelen pasar los chavales y las chavalas mucho tiempo de ocio.

En relación a los Departamentos de Gobierno, os decía que teníamos la complicidad del Departamento de Empleo y Asuntos Sociales, que va a organizar una jornada donde va a presentar su Plan Concilia, también el plan que tienen de familia y una investigación que han encargado a una consultora sobre el efecto que tendría en las empresas y en la sociedad vasca un cambio en los horarios de trabajo de las empresas. El estudio se ha hecho con la consultora Deloitte con varias empresas sobre cómo valorarían un cambio de los horarios y todos los efectos indirectos que tiene a nivel de espacio, a nivel de conciliación, etc.

Por último, quiero presentaros la campaña del 8 de Marzo, “Muchas horas y poco tiempo”.

Se focalizó la campaña del 8 de Marzo en “muchas horas y poco tiempo”, es decir, muchas horas para el trabajo, las tareas domésticas y de cuidado; y poco tiempo para las actividades sociales, culturales y de ocio. Entonces, terminábamos haciendo la reflexión: hagamos un reparto más racional e igualitario del tiempo personal, social, familiar y laboral. Y dirigido no únicamente a las mujeres, está dirigido a la sociedad en su conjunto, pero también es un llamamiento a la corresponsabilidad, pero una corresponsabilidad que tenga en cuenta el diferente uso de los tiempos que estamos haciendo, hoy por hoy, los hombres y las mujeres.

Cloenda de la taula

Teresa Gallego, moderadora

Per destacar factors comuns que han tractat les tres ponents, totes ens han parlat sobre el fet que cal transversalitat, cal fer un esforç amb la comunicació, que moltes vegades tenim entre els serveis, però que de vegades no en som conscients o la ciutadania no n'és prou conscient, que cal treballar i que el que sí que està clar és que

s'ha d'intervenir amb aquestes polítiques del temps i que cal que ajuntem el que és l'ús de l'espai públic amb la gestió del temps.

PRESENTACIÓ DE L'ESTUDI: "L'ÚS SOCIAL DEL TEMPS A LA PROVÍNCIA DE BARCELONA"

Marta Murrià, investigadora de l'Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona (IERMB)

Modera: Teresa Llorens, coordinadora de l'Àrea d'Igualtat i Ciutadania de la Diputació de Barcelona:

Com ja s'ha dit en aquesta jornada, les polítiques del temps conformen una àrea de govern relativament nova a casa nostra, i per tant, per nosaltres és important poder difondre experiències i treballs que esteu fent des dels ajuntaments de la província de Barcelona, però també els ajuntaments de la resta d'Europa i de la resta de l'Estat espanyol. També difondre aquestes experiències com a pas previ per a poder començar a pensar en implementar polítiques públiques vinculades al temps.

També nosaltres, des de la Diputació de Barcelona, des de l'Àrea d'Igualtat i Ciutadania, vam encarregar un estudi a l'Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona amb la idea de determinar l'ús social del temps a la província de Barcelona.

L'objectiu era disposar d'informació sobre les diferents activitats de la vida quotidiana de la ciutadania a la província de Barcelona i també així analitzar el seu impacte en clau de temps.

Avui la Marta Murrià, que és qui ha fet aquest estudi, ens el presentarà. El llibre que hem publicat, que ha sorgit fruit d'aquesta anàlisi, l'estructurem en dos grans apartats. El primer fa una aproximació a les tres grans esferes del temps quotidià: el temps mercantil, el temps familiar i domèstic, i el temps lliure i de lleure. I el segon, posa l'accent en les càrregues totals de temps de les persones.

La Marta ens comentarà aquest estudi i de l'observació veureu que se'n deriva que els usos del temps no són homogenis per al conjunt de la població; de fet es detecta que hi ha una sèrie de variables que exerceixen molta influència, com és la qüestió de l'edat i de les relacions de gènere, i el fet de si la persona treballa o no ho fa.

La Marta ens explicarà les conclusions que hem extret d'aquest estudi que beu de dues fonts: de l'Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya i també de l'Enquesta de mobilitat quotidiana. Ambdues són enquestes realitzades al 2006.

Els autors de l'estudi són la Marta Murrià, que ens acompanya avui, i també el Daniel Polo.

La Marta, per presentar-la breument, és llicenciada en Sociologia per la Universitat de Barcelona i la seva activitat investigadora s'ha centrat en l'anàlisi de la seguretat ciutadana i les enquestes de victimització, també ha participat en estudis dels usos del temps i anàlisis sobre la mobilitat de la població. Des de l'any 2002 forma part de l'equip de l'Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona, i la seva activitat principal se centra en estudis sobre seguretat ciutadana.

(M. Murrià)

Primer de tot, dir-vos que els usos del temps no són la meua especialitat, jo treballo sobretot en temes de seguretat ciutadana, però de totes maneres aquest ja és el segon estudi en què he participat sobre els usos del temps. Vaig participar de la mà de l'Elena Sintès en un estudi de la regió metropolitana, i la veritat és que és un tema que trobo molt interessant.

Com deia la Sra. Teresa Llorens, l'objectiu d'aquest estudi era analitzar com usen el temps les persones que viuen a la província de Barcelona, les diferències que presenten segons les seves característiques socials, demogràfiques i econòmiques i també els factors clau que expliquen perquè hi ha aquestes diferències en com usem el temps les persones.

Primer, us explicaré les dues fonts de dades que hem utilitzat que són: l'Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya (ECVHPC) i l'Enquesta de mobilitat quotidiana (EMQ).

L'estudi del temps és una qüestió complexa que requereix el disseny d'instruments d'anàlisi creats específicament amb aquest objectiu. Tanmateix, quan vam fer aquest estudi ni a Catalunya ni a la província de Barcelona no disposàvem de cap font d'informació que fos directament una enquesta sobre usos del temps. Ara mateix, crec que hi ha hagut algunes experiències, l'Institut Nacional d'Estadística (INE) va fer "El empleo del tiempo" i l'Ajuntament de Barcelona també en va fer una d'usos de l'espai i del temps, però no tenim una font de dades que sigui originàriament creada per a aquest estudi.

Aleshores, vam seleccionar aquestes dues fonts de dades perquè per les dues bandes ens podien subministrar alguns indicadors que donessin informació en l'àmbit de l'ús del temps. L'Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya es realitza cada cinc anys i té com a objectiu principal oferir coneixements sobre la realitat social i territorial de la població catalana.

De manera complementària, tot i que la font principal sigui l'enquesta esmentada, també es van analitzar dades de l'Enquesta de mobilitat quotidiana, que també és quinquennal i que té com a objectiu principal descriure com i per on es mou la població.

De les dues enquestes vam utilitzar la versió del 2006, que és la més actual i a tall de comentari sobre els aspectes metodològics dir-vos que l'ECVHPC es va fer a 10.938 persones de més de 16 anys de tota Catalunya, però per a aquest estudi hem utilitzat una mostra de 7.776 persones residents als municipis de la província de Barcelona.

L'EMQ per la seva banda es va fer a més de 100.000 persones de tota Catalunya, en aquest cas a partir de 4 anys, com és lògic per a les persones menors d'edat contestaven els seus responsables. Per a fer les dades comparables amb les de l'ECVHPC vam utilitzar una mostra de 49.068 persones, també residents als municipis de la província de Barcelona, a partir de 16 anys.

Les dues enquestes ofereixen gran quantitat d'informació, sobretot l'Enquesta de condicions de vida abasta un gran ventall de temàtiques: l'estructura familiar, el mercat de treball, el treball domèstic, els estudis i la formació, les característiques de les llars, etc.

L'EMQ sobretot estudia, quant als desplaçaments, el seu origen i destí, el motiu que els genera, i també el que ha estat més rellevant per a aquest estudi, l'hora en què es fan aquests desplaçaments i el temps que duren.

Com dèiem, cap de les dues fonts no permet estudiar tots els aspectes del temps però sí que ofereixen algunes informacions al respecte. En aquest sentit, l'ECVHPC aporta informació sobre el temps que es dedica al treball mercantil, el temps que es dedica al treball domèstic i després també preguntes sobre les activitats de lleure que fa la població i la seva disponibilitat de temps lliure.

L'EMQ ofereix informació sobre els motius pels quals es desplacen les persones, amb la qual cosa, això mateix ja és una aproximació sobre quines activitats fem durant el dia, perquè el fet que t'hagis de desplaçar per aquest motiu implica que faràs aquesta activitat. Inclou motius de mobilitat ocupacional, que són tots els desplaçaments per feina i estudis, i també de mobilitat personal que és tot allò referent a la família, a les compres, a les visites a amigats, familiars, al metge, per exemple.

D'altra banda, el beneficiós que tenen les dues enquestes és que ofereixen grans possibilitats d'anàlisi, tant en l'àmbit sociodemogràfic com territorial. A part, les dues tenen una sèrie històrica que permet veure les dades d'evolució per veure cap on estem anant.

El fet que cap de les dues fonts de dades no fos un instrument dissenyat específicament per a l'estudi del temps, evidentment comporta algunes limitacions a aquest estudi que no voldria obviar. Per exemple, en primer lloc, en no ser enquestes que permetin un recompte de totes les activitats que es fan durant un dia i el temps que ocupen, no podem obtenir una taula amb la distribució horària de les 24 hores i les activitats a què es dedica la població. Una altra limitació important, és que l'ECVHPC no ofereix, per exemple, informació sobre un temps essencial per a la població sobretot jove, que és el temps que es dedica a l'estudi i a l'assistència als centres d'estudi. En el cas del temps lliure, tampoc no tenim una mesura directa de quant temps lliure té la població, sinó que es pregunta sobre la seva percepció de si en disposen de suficient o no. I tampoc no mesura exactament quines activitats de lleure i quanta estona duren, sinó que es pregunta què es fa en el temps de lleure i la freqüència amb què es fa.

L'EMQ, per la seva banda, ofereix la dada sobre quant de temps destina la població a desplaçar-se i per quins motius, però tampoc podem saber exactament el que dura l'activitat que ha generat aquest motiu de desplaçament.

Així doncs, penso que aquest estudi descriuria el tipus d'anàlisi que s'han fet, que sense partir d'enquestes específicament dissenyades a fi d'estudiar el temps, aporten coneixement en aquest àmbit. Un exemple d'estudis en aquest sentit serien els de la Regidoria d'Usos del Temps de l'Ajuntament de Barcelona, els anomenats *Dossiers del Temps*, que són molt interessants.

Entrant en l'estudi, com us dèiem, l'informe s'estructura en dos grans capítols. En el primer, es va analitzar el temps de la població segons tres grans àmbits en què creiem que es poden definir les ocupacions quotidianes. Sense que signifiqui que tothom fem el mateix cada dia, és veritat que per a la majoria de persones, el temps diari o el temps setmanal s'estructura entre el que és el treball mercantil o treball remunerat; el temps familiar i domèstic, és a dir les tasques domèstiques i el temps de cura i atenció a les famílies; i el que resta és temps lliure que podem ocupar amb activitats de lleure.

En el segon capítol, es van intentar quantificar les càrregues en temps de treball entre tota la població i completar-ho amb una lectura del temps lliure disponible que creien les persones que els queda després d'assumir totes aquestes càrregues.

Pel que fa a l'estratègia d'anàlisi que vam seguir, primer vam analitzar les dades per al conjunt de la població de la província i després es van segmentar segons diferents variables socioeconòmiques i demogràfiques: el sexe, l'edat, la relació amb l'activitat laboral, el nivell d'estudis i ingressos, la qualificació professional i també les característiques de la llar on viuen les persones. Finalment, també es va fer una anàlisi territorial segons la grandària municipal i la centralitat o proximitat del municipi respecte a la ciutat de Barcelona. Allà on la metodologia i la comparabilitat ens ho va permetre, també vam comparar les dades de l'any 2000 i de l'any 2006, per veure cap on apunten les tendències de canvi en aquest ús del temps.

Entrant ja en matèria, pel que fa al temps de treball mercantil, vam definir el temps de treball mercantil com aquell que la població ocupada dedica a les activitats

remunerades de béns i serveis. Es va utilitzar el terme de temps de treball mercantil perquè si només parlàvem de treball, semblava com si, per exemple, el treball que es fa a casa no sigui treball i també ho és. Aleshores, per separar-ho vam utilitzar aquest concepte, així, en aquest capítol, entenem com a treball mercantil el que tindria una remuneració.

Per començar l'estudi el temps de treball mercantil, creiem que era essencial veure quina proporció de la població de la província es dedicava a aquest tipus de treball. A l'any 2006, el 56% de les persones residents a la província es van considerar laboralment actives i tenien feina. Aleshores, veiem que el treball mercantil és, avui en dia, una activitat central en la vida de moltes persones, ja sigui perquè hi han de dedicar temps elles o perquè ho fan altres persones de la seva unitat familiar. En tots dos casos, el treball acostuma a ser encara avui en dia l'eix vertebrador, al qual s'han d'adaptar tota la resta d'activitats i organitzar-se al voltant de les possibilitats que permet l'horari laboral. O sigui, que el treball mercantil ocupa la gran majoria del temps de les persones i la resta d'activitats necessiten supeditar-s'hi.

L'edat és un dels principals factors determinants de l'activitat laboral. L'any 2006, prop del 80% de les persones entre 25 i 44 anys treballaven. La proporció de persones treballadores actives va baixant a mesura que augmenta l'edat, i a partir dels 55 anys es comença a apreciar que hi ha molta més gent jubilada o que es dedica a les tasques de la llar que no pas en situació de treball remunerat.

Pel que fa al temps que concretament destinem a treballar vam analitzar els dies que treballa la població i després les hores. Pel que fa als dies, en conjunt la gran majoria de les persones de la província de Barcelona treballa 5 dies a la setmana, això és el que seria l'organització estàndard. Fora d'aquesta organització estàndard hi ha més persones que treballen 6 o 7 dies a la setmana que no pas persones que en treballen menys de 5. Va destacar especialment, que les persones que treballen més de 5 dies, o sigui que tenen jornades setmanals més llargues, són majoritàriament les joves, les persones amb nivells d'estudis baixos, o bé les persones treballadores que obtenen un nivell d'ingressos menor. La setmanes de més de 5 dies feiners són força més presents en treballadors amb ingressos irregulars i també en la meitat baixa del nivell d'ingressos. Mentre que en la meitat alta del nivell d'ingressos s'ubica més la jornada setmanal de 5 dies estàndard.

Amb el nivell d'estudis que també està molt relacionat amb el nivell d'ingressos, ens vam trobar amb una cosa similar. Les persones amb estudis superiors s'adscriuen en major part a la jornada de 5 dies, mentre que les setmanes laborals de més de 5 dies són més presents entre estrats amb estudis més baixos, on arriben a representar entre el 17 i el 23% de la mostra.

Amb tot això, vam veure que el que s'apunta és l'existència d'un doble efecte de precarietat perquè les persones que treballen més dies són a la vegada les que tenen menys recursos econòmics per contractar serveis professionals que les descarreguin d'altres tasques com poden ser les tasques domèstiques.

També es va estudiar la quantitat d'hores setmanals que es destinen a treballar. De mitjana, la població de la província s'hi dedica unes 40 hores setmanals, la qual cosa potser indicaria que aquesta seria la jornada més comuna. De totes maneres, el sexe ja es va mostrar aquí com un factor determinant en la diferència d'hores que es dediquen al treball remunerat perquè els homes hi dediquen 43 hores de mitjana i les dones 36. En canvi, aquí quant a l'edat no es van observar diferències i en la majoria de grups d'edat oscil·len les hores de treball entre les 38 i les 41. També es va observar una major dedicació d'hores a la feina a mesura que augmenten els ingressos declarats.

Per tant, si recuperem el que comentàvem dels dies, les persones de més ingressos treballen més hores però concentrades en menys dies, en canvi els treballs irregulars o més precaris es distribueixen més entre 6 dies o 7 a la setmana però són de menor nombre d'hores. Com veurem més endavant, la jornada parcial es troba entre les feines que estan més mal pagades. Les hores de feina setmanals també es van mostrar com a més elevades entre els empresaris, els autònoms i els treballadors qualificats.

Un altre aspecte que vam estudiar és el tipus de jornada laboral. La gran majoria de persones treballadores fa jornada completa, sent només un 11,3% les que treballen a temps parcial. Ara bé, el que vam observar és que hi ha dos factors que incideixen clarament en el fet de treballar més a jornada parcial que són el sexe i l'edat. Hi ha un marcat biaix de gènere en les feines a temps parcial, les dones hi treballen en molta

major proporció que els homes, sent el 20,9% de les dones contra el 3,6% dels homes. També es preguntava pel motiu de treballar a jornada parcial i el més comú entre les dones era el fet d'haver de compaginar la feina amb les tasques domèstiques. Tot i que també s'aprecia que el segon motiu més declarat era que la feina que havien trobat tenia aquest tipus de jornada.

Les persones joves també van destacar per la major propensió a treballar a temps parcial i al·legaven, ja sigui la necessitat de combinar feina i estudis en el 50% dels casos o bé també el fet de ser la condició de la feina que havien trobat. Com us deia, es dona la propensió entre els treballadors i treballadores amb menor nivell d'estudis i entre els que declaren ingressos baixos i irregulars el fet de treballar a jornada parcial.

Finalment, per analitzar el temps de treball mercantil, no podíem passar per alt el temps que necessita la gent per arribar a la feina. Vam observar que la major part de la població de la província, el 44% necessita sortir del seu municipi de residència per anar a treballar, fet que comporta tot un temps afegit al que ja requereix la mateixa feina. Tanmateix, pel que fa al temps de trajecte, la majoria de treballadors i treballadores, el 70%, amb menys de mitja hora arriben a la feina. Tot i que també destaca, que hi ha gairebé un 10% de població treballadora que necessita més de 45 minuts per arribar-hi.

Aquestes dades les vam analitzar segons les variables territorials que es van mostrar com a un factor molt determinant, perquè, per exemple, les persones que viuen en municipis més allunyats de Barcelona són les que en major proporció treballen en un lloc diferent del que viuen. En canvi, per exemple, més del 40% de les que viuen fora de Barcelona treballen fora del seu municipi, però entre els barcelonins només un 18% treballa fora de Barcelona. Ara bé, pel que fa al temps que es necessita per arribar a la feina passa una mica al contrari, els barcelonins són els que necessiten més temps i a mesura que ens anem allunyant de la capital hi ha més persones que en menys de 15 minuts arriben a la feina.

En segon lloc, com us deia vam estudiar el temps de treball familiar i domèstic, que vam definir com aquell dedicat a l'atenció de la família, a l'alimentació, cura, creixement dels fills i filles, les rutines familiars,... i també el que es dedica específicament a les tasques de la llar: la neteja, la compra d'aliments, el

manteniment, la reparació, etc.

La mesura concreta d'aquest temps comporta algunes dificultats perquè així com en el temps de treball treballem amb un contracte que estipula les hores setmanals que treballes, encara que a vegades siguin més, el temps familiar és molt més difícil de definir exactament quant temps hi dediques perquè per exemple moltes vegades les tasques domèstiques es realitzen de forma transversal o una mateixa tasca pot estar satisfent dues necessitats o es fan de manera simultània.

Primer, es va estudiar quant temps es destina a aquestes ocupacions de família i llar. Els resultats mostren que setmanalment, com a mitjana, la població de la província de Barcelona dedica 14 hores i 42 minuts a les tasques familiars i domèstiques. Vam creuar aquesta dada segons la relació amb l'activitat, i si considerem la població que només fa tasques domèstiques, que no està al mercat de treball, la jornada laboral puja fins a les 30 hores i 48 minuts, cosa que indica que la gent que es dedica bàsicament a fer tasques domèstiques té una jornada setmanal que la de les persones que estan en un treball remunerat, en canvi aquestes persones no cobren. La major part de la població hi destina entre 1 i 10 hores a la setmana. Respecte a l'any 2000, en aquest cas es va observar certa tendència a què vagin disminuint les tasques que es destinen a les tasques domèstiques perquè s'incrementaven les persones que hi dediquen fins a 20 hores però disminuïen les dedicacions més extenses de les 20 hores setmanals.

El temps destinat al treball domèstic varia significativament segons els sectors de població estudiats. La primera conclusió, que crec que no és cap novetat, és que el sexe és una de les variables que més determina la distribució d'aquest tipus de treball. Els homes hi dediquen 8 hores de mitjana a la setmana mentre que les dones n'hi dediquen pràcticament 21.

També vam estudiar la distribució de les tasques domèstiques i vam observar que en la majoria de les tasques és la dona qui assumeix la càrrega en totes les tasques (neteja de la roba, de la casa, cuinar,...). Només en comprar aliments hi ha una mica més de repartiment del treball i en les reparacions de la llar és en l'únic cas en què l'home se n'encarrega majoritàriament.

L'altre factor que es va determinar com a clau en el temps de treball familiar i domèstic va ser l'edat. A mesura que incrementa l'edat, incrementa també la dedicació a les tasques domèstiques però el salt més gran es dona, més o menys, entre els 25 i els 30 anys que és l'edat d'emancipació per a moltes persones i també de formació de les famílies. Després, a partir dels 35 fins als 44 segueix pujant però es manté més o menys en un nivell estable en unes 18 hores setmanals entre tots els grups.

Pel que fa a les característiques de les llars, que també vam analitzar, segons si incidien o no en les tasques domèstiques, vam observar que una de les que més influeix és el fet que hi hagi infants menors de 10 anys a la llar. La diferència d'hores entre les persones que viuen amb infants i les que no és d'un 4 hores i sobretot destacava que en el límit de les 10 hores setmanals quan hi ha infants a la llar, la majoria de la població treballa més de 10 hores a casa, mentre que quan no n'hi ha moltes persones no arriben a aquest nombre d'hores.

Per acabar, en relació amb el treball domèstic i mercantil, també es va preguntar sobre les dificultats que les persones trobaven per compaginar les dues esferes de treball. Les dones declaren molta més dificultat per compaginar vida laboral i domèstica, i destaca sobretot que hi ha un 13% dels homes que declara no participar en aquestes tasques, mentre que entre les dones aquest percentatge no arriba al 3%. Segons l'edat, el grup d'edat que més dificultats va relatar per compaginar les dues esferes de treball, va ser el de 35 a 44 anys.

Pel que fa al temps lliure, vam entendre que aquest era el que quedava fora de les obligacions regulars i que es pot dedicar a fer el que vulguis, el temps de lleure és el que es dedica a activitats com anar al cinema, al teatre, sortir amb amistats, etc.

Pel que fa a la disponibilitat de temps lliure, gairebé el 60% de la població de la província diu que disposa de molt o bastant temps lliure. Això en principi és bo, però també significa que el 40% està dient que té molt poc o poc temps lliure. En aquest cas, no es van presentar diferències importants per raó de sexe però sí per raó d'edat. El moment de jubilació és en el qual s'observa més diferència quant al temps lliure, a partir d'aquest moment puja moltíssim el percentatge de persones que considera que té molt temps lliure. Això correlaciona molt tant edat com relació amb l'activitat. Alhora, analitzat la disponibilitat de temps lliure segons la composició de les llars, es va

observar que les parelles amb infants (sobretot menors de 10 anys) són les que declaren que tenen menys temps lliure, en canvi, les llars sense fills són les que en tenen més.

També vam estudiar les hores que dorm la població. Dormim unes 8 hores de mitjana i la majoria de la població se'n va a dormir entre les 11 i les 12 de la nit, i es lleva entre les 7 i les 8 del matí. Ara bé, si ho analitzem segons l'edat s'observa perfectament que les persones de més de 65 anys són les que dormen més, unes 9 hores; en canvi, en els grups d'edat on predominen les persones que treballen, de mitjana es dormen unes 7 hores i 20 minuts.

Finalment, també vam preguntar sobre les activitats de lleure que fa la població. L'activitat més freqüent és anar a passejar i després, bastant més avall, entorn al 20% trobem practicar esports, anar al cinema i quedar amb amistats. Cadascuna de les activitats és típica de certa edat, les persones joves són les que més queden amb amics, van al cinema i van a bars i discoteques; en canvi l'activitat de passejar és la més comuna entre la població més gran.

També vam analitzar la freqüència amb què es fan aquestes activitats segons la relació amb l'activitat laboral. Per exemple, les persones estudiants, que també són les més joves són les que van més al cinema, seguidament les persones aturades i les ocupades, en canvi les jubilades i les que es dediquen a les tasques de la llar, van relatar poca freqüència d'anar al cinema. Anar a bars i discoteques, com deia, és més típic entre la població estudiant i anar als restaurants com a activitat de lleure és més freqüent entre la població ocupada.

En l'últim capítol, el que vam intentar és mesurar les càrregues de temps entre treball mercantil i domèstic entre tota la població i comparar-les amb la disponibilitat de temps lliure. Les càrregues són la suma mitjana de les hores que dedica tothom a treballar dividides pel total de població, per això pot semblar que siguin molt baixes quan mirem, per exemple, la del treball mercantil és 22 hores perquè compten tant les persones que treballen com les que no. En total, la càrrega temporal que es dedica al treball setmanalment de mitjana és de 37 hores i 25 minuts, de les quals la major part

es dediquen al treball mercantil. Això fa que la disponibilitat de temps lliure resulti de mitjana un 5,1.

Segons el sexe, tornem a observar les diferències que s'apuntaven abans. Les dones destinen moltes més hores que els homes al treball domèstic i en canvi els homes es dediquen més al treball mercantil. De totes maneres les càrregues globals per a homes i dones són similars, entorn a les 36 hores, tot i que les dones en fan 38. La valoració del temps lliure és pràcticament igual.

L'altra variable que va resultar de gran incidència va ser l'edat. La mitjana de disponibilitat de temps lliure augmenta a mesura que ho fa l'edat perquè també van disminuint les càrregues. Es veu clarament que a partir dels 25 o 30 anys que és el moment d'emancipació, de formació de famílies i també d'entrada al mercat de treball, és quan les càrregues augmenten en major proporció, després van disminuint, sobretot la de treball mercantil però la de treball domèstic es manté fins a les persones més grans.

En veure que l'edat era el que més determinava les càrregues de treball, vam agafar tres grans grups d'edat (joves, adults i grans) i els vam analitzar internament. Pel que fa a les persones adultes són les que dediquen més temps al treball, després les persones joves i finalment la gent gran és la que té més lliure. Els patrons que es repeteixen internament en tots els grups són que les dones, siguin de l'edat que siguin es dediquen més al treball domèstic i els homes molt més al treball mercantil.

En la població adulta, que és la que més treballa, es veu clarament com els homes dediquen només 8 hores al treball domèstic, mentre que les dones es distribueixen perfectament entre domèstic i mercantil.

L'altra cosa que també es dona en tots els grups d'edat, és que a més edat més va caient el treball mercantil, però el treball domèstic es manté.

Finalment, com a conclusions, primer de tot, l'edat és crucial a l'hora de definir el temps de les persones sobretot perquè determina variables amb una gran influència sobre l'organització dels temps. Per exemple, quant al treball, tant mercantil com domèstic, a cada fase vital li corresponen certes responsabilitats i obligacions; i per

altra banda, quant a l'oci, en cada fase vital o en cada edat tenim interessos diferents. Com hem vist, l'edat adulta és la que té més càrregues de treball i menys disponibilitat de temps lliure, després vénen les persones joves i finalment la gent gran és la que té més temps lliure.

Per una altra banda, el sexe estableix diferències clares però no tant en les càrregues globals de treball sino en l'assignació de tasques. Si bé, les dones tenen càrregues de temps de treball molt similars a les dels homes i també valoren el temps lliure amb una nota molt similar, elles preferentment assumeixen les feines domèstiques i els homes, encara ara, tenen més presència dins del mercat de treball.

De totes maneres les dades d'evolució marquen una tímida tendència cap a una convergència dels rols, no tant perquè els homes assumeixin més feines sinó perquè es distribueixen més entre tota la família i també perquè està augmentant la contractació de personal remunerat per fer les tasques de la llar.

La resta de variables no han resultat ser tan significatives; potser només destacar que la composició de les llars incideix sobretot en el temps de treball familiar. El nivell d'ingressos, la qualificació professional i el nivell d'estudis s'associen més al treball mercantil; i finalment les variables territorials incideixen sobretot en els hàbits i temps de desplaçament de les persones.

Pregunta 1

El que volia preguntar és si teniu les dades d'activitats de temps de lleure fora de la llar amb les variables sexe i edat, les dues conjuntament? Per exemple, el nombre de dones que practiquen esports segons cada edat.

Resposta 1

No, aquí no ho vam fer i suposo que es podria fer però s'hauria de mirar si hi ha suficient mostra per a què sigui significatiu.

CLOENDA: EL PLA ESTRATÈGIC D'USOS I GESTIÓ DELS TEMPS A LA VIDA QUOTIDIANA 2008-2018. LÍNIES I PROPOSTES D'ACTUACIÓ EN L'ÀMBIT LOCAL

Carme Porta, *secretària de Polítiques Familiars i Drets de la Ciutadania del Departament d'Acció Social i Ciutadania de la Generalitat de Catalunya*

Presentació: Imma Moraleda, diputada de l'Àrea d'Igualtat i Ciutadania de la Diputació de Barcelona:

Per donar pas a l'última sessió d'aquesta jornada que hem dedicat a debatre sobre la gestió dels nous usos del temps en el món local, hem convidat a ser amb nosaltres a la Sra. Carme Porta, secretària de Polítiques Familiars i Drets de la Ciutadania del Departament d'Acció Social i Ciutadania de la Generalitat de Catalunya. Li hem demanat perquè, com sabeu, el Govern del nostre país té aprovat un Pla Estratègic d'Usos i Gestió dels Temps a la Vida Quotidiana, un pla que vol marcar certes línies estratègiques per a desenvolupar des de l'any 2008 que es va aprovar fins al final d'aquest mandat. Crec que és especialment interessant que a nosaltres, com a responsables del món local que estem aplicant aquestes polítiques, el coneguem i veure quins són els reptes que tenim, i tal com dèiem a l'inici de la jornada veure quines eines tenim al nostre abast que ens ajudin a poder implementar aquestes polítiques.

(C. Porta)

En aquest Pla Estratègic el que nosaltres ressaltem sempre és que no es parteix des de zero, que el Govern de la Generalitat hagi volgut impulsar un pla novedós a partir del qual canviar la cultura del temps, sinó que venim de tota una experiència prèvia tant dels mateixos municipis com d'altres administracions, així com per part del Pla de Desenvolupament de les Polítiques de Dones a Catalunya on es plantejaven tota una sèrie d'accions entorn de l'ús i la gestió del temps, bàsicament des de la perspectiva de les dones.

Per tant, la perspectiva de les dones és un eix central d'aquest pla, però a més a més, el que volíem era fer una definició que fos reconeixedora també d'alguna manera d'aquesta evolució, d'aquest històric del qual parteix el pla i vam arribar a aquest conjunt d'actuacions l'objectiu del qual és garantir una millor qualitat de vida i un dret fonamental que és el de gaudir del temps propi, amb una major equitat de gènere en el terreny social i sobretot aquest benestar quotidià.

Què és el Pla Estratègic? El Pla Estratègic que ve d'aquest històric d'accions en les quals el Govern de la Generalitat no havia tingut el lideratge de forma integral sinó que havia vingut bastant de la mà del món local. A partir del 2004, de la mà de l'Institut Català de les Dones, a partir de les reivindicacions dels grups de dones i de la necessitat d'actuar des d'aquesta perspectiva nosaltres el que hem volgut és donar-li una perspectiva integral. És evident que la perspectiva de les dones és bàsica, és central, la conciliació de la vida laboral, familiar i personal segueix sent un element fonamental sobre el qual desenvolupar, però hi havia molts altres aspectes de la vida quotidiana que no quedaven recollits, i nosaltres de fet, parlem *de*ls temps de la vida quotidiana, no *del* temps; i tots aquests diferents temps estan descoordinats, no hi ha una harmonització, hi ha necessitats diverses que esdevenen d'aquesta desharmonització (horari laboral, de les escoles, mobilitat en el territori). Per exemple, hi ha gent que dedica més de 2 hores diàries a traslladar-se a la feina o a traslladar-se als diversos serveis.

Per tant, es vol harmonitzar els diferents temps des de la perspectiva de les persones, és a dir, posar les persones al centre i que l'objectiu no siguin les mateixes accions a desenvolupar sinó les necessitats que les persones expressem en l'ús i la gestió dels nostres temps en la vida quotidiana.

És una estratègia consensuada entre els diferents actors socials, la Federació de Municipis de Catalunya, l'Associació Catalana de Municipis i Comarques i més de 170 entitats que hi van participar. En tot cas, el que volem és que sigui precisament un pla de govern que impulsem des del Departament d'Acció Social i Ciutadania però que té una acció transversal evident. És una estratègia a 10 anys, no perquè d'aquí a 10 anys acabem cobrint tots els objectius que ens plantegem, sinó perquè pensem que d'aquí a 10 anys si més no, aquesta estratègia ha de ser desenvolupada.

Pel que fa als eixos, hi ha dos eixos més “clàssics” i dos eixos més novedosos. Pel que fa a l'organització territorial i social, a l'organització del temps de treball, a l'equilibri entre el valor del temps de cura i el temps de treball, aquests serien els eixos més clàssics, no perquè ja haguéssim assolit els objectius sinó perquè s'han fet més coses. I altres que tenen una certa novetat en el plantejament que són els de l'eix horitzontal, que serien el de suport a viure amb qualitat els diferents cicles vitals i les diverses situacions familiars; i el temps amb valor afegit que seria el temps per a la participació, el temps per a educar, per a formar-se, per a compartir, etc.

En tot cas, a aquests eixos hi afegim 5 instruments d'impuls del Pla: els serveis que el mateix Govern ha de desenvolupar a partir dels compromisos i les accions previstes; les reformes legislatives tant a Catalunya com en l'àmbit estatal que s'han de promoure precisament a partir de les necessitats detectades, l'instrument central que seria aquesta necessitat de canviar la cultura del temps, que entre totes i tots hem de canviar aquesta percepció del temps, si anem cap a l'harmonització és perquè necessitem canviar la cultura, la percepció, és a dir, el temps de treball no és el temps central, i el temps de cura, sobretot per a les dones té un equilibri tant alt, això vol dir que li hem de donar valor; i a partir d'aquí començar a gestionar la nostra vida en base a les nostres necessitats, al nostre ritme humà i no en base a altres objectius.

La suma de compromisos, entenent que per a aquest canvi cultural l'únic possible és uns espais de participació social. Nosaltres sempre diem que hem impulsat aquest Pla, la Generalitat està liderant aquesta estratègia però volem perdre el lideratge, volem que sigui una estratègia compartida i compartir el lideratge, evidentment amb la societat civil perquè són necessàries les seves aportacions, les seves revisions i la seva avaluació; però sobretot amb el món local. Aquest colideratge entre l'Administració local i la Generalitat és molt necessari. Si el món local no participa d'aquesta estratègia no aconseguirem aquest canvi cultural ni avançarem de forma conjunta en les polítiques del temps. Pensem que aquesta és l'única sortida per a que les polítiques del temps siguin realment efectives.

Als espais de participació on tenim aquesta suma de compromisos hi ha el Consell Ciutadà on participen tots aquests agents socials i federacions d'àmbit català. Es van constituir el 16 d'abril de 2009, enguany estem a punt de celebrar el segon consell, s'ha establert una permanent i a més a més en aquests espais de participació estem

desenvolupant-los en l'àmbit territorial. Actualment, ja hem desenvolupat 4 consells territorials, un per demarcació (Girona, Lleida, Tarragona i Terres de l'Ebre), amb la participació de les diferents entitats del territori i també de les diferents administracions presents al territori.

El tema central que vull destacar, és el treball conjunt amb l'Administració local. En aquest sentit, hem parlat amb la Diputació de Barcelona, amb la Federació de Municipis de Catalunya, amb l'Associació Catalana de Municipis i Comarques, hem anat parlant amb diferents municipis, sobretot grans que ja tenen estratègies o alguns plans implementats, o que estan en la seva elaboració, i també amb mitjans que tenen una sensibilitat extrema cap a aquestes polítiques. I tothom veu la necessitat de col·laboració, de tenir estratègies comunes que ens facilitin aquesta acció, és a dir, no fer polítiques unes d'esquenes a les altres, sinó que hi ha una estratègia pactada, consensuada, una estratègia de grans eixos, de grans objectius i mesures pròpies, pel que fa al Govern de la Generalitat, però hem de facilitar tot el desenvolupament en el dia a dia.

La porta d'entrada de totes les demandes ciutadanes, sigui o no sigui competència pròpia, és l'ajuntament, i en alguns casos, en comarques més petites, els consells comarcals. Això vol dir que el pes del món local en les polítiques públiques és fonamental, el pes del món local en les demandes ciutadanes és innegable i per tant, o comptem amb l'Administració local com un instrument, com un aliat fonamental en el desenvolupament d'aquesta estratègia o en definitiva, ens quedarà un pla molt bonic, que podrem avaluar, amb indicadors, accions pròpies,... però realment no haurem aconseguit l'objectiu final que seria aquest canvi cultural en la concepció dels temps.

En aquest sentit, hem començat a treballar, bàsicament amb la Federació de Municipis de Catalunya i amb l'Associació Catalana de Municipis i Comarques, en els següents punts: la necessitat de l'impuls d'aquestes estratègies locals, anar-les definint de manera conjunta perquè vagin en la mateixa línia; la concreció de compromisos i acords amb aquestes entitats municipals per a què puguin servir de base perquè els diferents municipis puguin analitzar les seves prioritats; avançar en l'àmbit de la participació, avançar en la mateixa línia en els diferents serveis que s'estan promocionant que poden tenir un impacte sobre el món local i anar construint aquesta xarxa social i comunitària, en el sentit que cal col·laborar en l'impuls de plans locals

coincidents amb l'estratègia bàsica.

En tot cas, nosaltres estem elaborant precisament una guia per a l'elaboració de plans locals d'usos i gestió dels temps, no tan per a municipis grans que ja elaboren la seva estratègia, sinó més aviat per a municipis petits i mitjans, que en la majoria de casos, sobretot els petits no tenen ni prou gent per a implementar aquestes polítiques ni prou temps per pensar com implementar-les, i per tant l'objectiu de la guia és el suport, no tant el model.

I també aquests acords amb les entitats municipals amb els quals avancem en la col·laboració de cara a l'impuls d'aquests plans locals, el treball dels municipis en el desplegament d'aquest debat i aquesta estratègia en els usos i la gestió dels temps, col·laborant en els aspectes de participació amb els agents socials i la ciutadania, en tant que hi hagi un compromís per una banda del món local en el desenvolupament dels consells territorials però per altra banda hi hagi un retorn en el suport a l'acompanyament en la participació en el cas que sigui demanat. La participació en les estructures de seguiment, d'implementació i d'avaluació del Pla Estratègic que la Federació de Municipis de Catalunya i l'Associació Catalana de Municipis i Comarques hi siguin presents en tot moment. La col·laboració en la identificació de bones pràctiques municipals, la Diputació de Barcelona va ser una institució pionera en l'impuls d'aquesta identificació de bones pràctiques pel que fa a les polítiques de dones, doncs es tracta també de fer-ho en l'àmbit de les polítiques del temps i fer-ho extensiu a tots els municipis de Catalunya i després pel que fa a la col·laboració en el desplegament conjunt de campanyes de sensibilització i difusió sobre aquest nou equilibri o la necessitat d'un nou equilibri en els usos i la gestió dels temps de la vida quotidiana.

En definitiva, la idea és avançar cap a aquest col·laboratge entre el món local i la Generalitat de Catalunya, a partir d'aquesta estratègia que ja de fet hi ha un consens previ i un treball previ en el seu desplegament i que d'alguna manera estem aconseguint avançar de forma conjunta, i a més a més, el que jo diria que és molt important més enllà dels diners que hi invertim, és a dir, hi ha una col·laboració, un acord polític, un acord de base, un acord estratègic perquè necessitem que això canviï, i més enllà dels diners i tenint en compte que els municipis estan molt mancats de diners, doncs d'alguna manera jo crec que és una expressió de voluntat política

molt important pel que fa a les polítiques del temps en els municipis en el marc del Pla Estratègic dels Usos i Gestió dels Temps en la Vida Quotidiana.

CLOENDA

Imma Moraleda, diputada de l'Àrea d'Igualtat i Ciutadania de la Diputació de Barcelona

Com ja deia a l'inici del matí, aquest és un dels temes que ja s'està convertint en política pública i en molts ajuntaments, i altres administracions que fa temps que s'hi dediquen o ens dediquem a l'estudi i a l'observació de com avança la nostra societat, com han anat canviant els estils de vida, els models de família, el model de societat, en definitiva, i per tant, nosaltres en som els responsables i les responsables de tirar endavant canvis pel que fa a l'organització social a les nostres ciutats i als nostres pobles.

Aquests canvis socials efectivament, amb els temps que corren, aquesta aparició d'una nova economia, d'una nova manera d'organitzar-nos té a veure precisament amb com som capaços i capaces de fer un disseny de societat que sigui més justa, més equilibrada i per tant, amb un repartiment més equitatiu de les càrregues de treball, sigui aquest treball, treball mercantil o sigui aquest treball que és indispensable per fer sostenible la nostra vida i la vida de la gent que ens envolta i que té a veure especialment amb el treball de cura.

Com us dèiem en començar la jornada, efectivament, aquest tema és un tema que va sorgir de la reivindicació de moltes dones, que nosaltres vam copiar de les italianes que van ser pioneres en això; però avui crec que podem dir que al nostre país estem treballant de valent, estem treballant en xarxa, compartint coneixement, experiències i ajudant-nos sobretot a impulsar-ne de noves que segurament faran que els nostres pobles i les nostres ciutats siguin pobles i ciutats on la gent sigui una mica més feliç.

Alguns de vosaltres m'heu sentit a dir moltes vegades que des del meu punt de vista aquestes polítiques són com fa 20 anys eren les polítiques del medi ambient, la gent fa 20 anys es pensava que parlar de polítiques medioambientals només volia dir veure com les ciutats tenien més arbres o més zones verdes, i avui sabem que les polítiques relacionades amb el medi ambient, no només tenen a veure amb el verd que tenim sinó amb com gestionem tots els recursos que tenim al planeta, i per tant, han passat

a formar part de la primera plana de l'agenda política. Doncs jo estic convençuda que ja no sé si serem nosaltres els i les que ho veurem, però d'aquí a 20 anys aquestes polítiques seran tan importants com avui són les polítiques relacionades amb el medi ambient i si no, molts de vosaltres que sereu i serem protagonistes d'aquest canvi tindrem ocasió de veure que segur que podem impulsar canvis a fons en aquesta societat que ha de ser com ara dèiem, més justa, més equilibrada i sobretot amb un repartiment més equitatiu de les càrregues.

**Diputació
Barcelona**

Àrea d'Igualtat
i Ciutadania

Recinte Maternitat. Pavelló Mestral
Travessera de les Corts, 131-159, 2a planta
08028 Barcelona
Tel. 934 049 125 • Fax 934 049 126
www.diba.cat/aic